

**Non possumus : wij kunnen niet toegeven : eene critiek der
Pruisische Meiwetten, met aanwijzing dier katholieke
leerstellingen, waarmede die wetten in strijd zijn**

<https://hdl.handle.net/1874/235132>

H mm 11910. P 22. 117.

NON POSSUMUS.

WIJ KUNNEN NIET TOEGEVEN.

EENE CRITIEK

DER PRUISISCHE MEI WETTEN,

MET AANWIJZING DIER KATHOLIEKE LEERSTELLINGEN,
WAARMEDE DIE WETTEN IN STRIJD ZIJN.

*(Naar het Hoogduitsch.)

ROTTERDAM,
W. A. HOOGVELD.
1875.

H. oct.
1499

H. Huisman.

8° 1499

NON POSSUMUS.

WIJ KUNNEN NIET TOEGEVEN.

EENE CRITIEK

DER PRUISISCHE MEI WETTEN,

MET AANWIJZING DIER KATHOLIEKE LEERSTELLINGEN,
WAARMEDE DIE WETTEN IN STRIJD ZIJN.

(Naar het Hoogduitsch.)

ROTTERDAM,
W. A. HOOGVELD.
1875.

Druck van P. W. VAN DE WELER — Rotterdam.

INHOUD.

	Bladz.
1. Zegeningen van den vrede	1
2. De Pruisische Katholieken hebben dien niet verstoord.	2
3. De Centrumsfractie heeft geen schuld aan den twist.	3
4. Wie schuldig is moet toegeven	4
5. Wij strijden met heilige middelen voor de hoogste goederen.	5
6. Dit wordt bewezen uit hetgeen Falk over den strijd tegen Rome gezegd heeft	6
7. Hetzelfde getuigen de geestelijkheid en het volk	7
8. Dit getuigenis kan niet wederlegd worden	9
9. Het is hier niet enkel om eene beleefdheid jegens den Opperpresident te doen	10
10. Maar om het heil en het leven der Kerk	12
11. Wat dus moet bewezen worden	13
12. Het recht der Kerk steunt op Gods verordening en is bijgevolg van den Staat onafhankelijk	14
13. De kerkelijke onafhankelijkheid volgt uit het doel der Kerk.	14
14. Uit hare natuur en hare verhouding tot den Staat	15
15. Uit de H. Schrift	17
16. Uit de geschiedenis.	19
17. Kerk en Katholieken moeten deze vrijheid verdedigen.	20
18. Gneist en v. Rönne	22
19. De vrijheid der Kerk wordt verkort door het Meiwettig recht van bekrachtiging, 20. van benoeming, 21. van afzetting	23. 26. 28
22. Het heiligste recht der Kerk op de opvoeding der geestelijken wordt benadeeld door de Meiwetten	31
23. Schade voor den Kerkelijken geest en 24. de Seminariën.	34. 35
25. Het Staatsexamen is onbillijk en 26. nadeelig	36. 39
27. Zedebederf in de Staatsscholen	40
28. Ouders en Kerk hebben recht op de school, en daarvoor zullen zij strijden en overwinnen. Militarisme	41

29.	De Meiwetten beletten de vrije uitoefening der kerkelijke bedieningen; vooral 30. van het strafrecht.	45.	46
31.	Het Vaticaansch Concilie		47
32.	De Bisschop van Ermeland		48
33.	De Kerk van den H. Pantaleon.		49
34.	Afkondiging der excommunicatie		49
35.	Weigering der absolutie		50
36.	Suspensies		51
37.	Het koninklijk gerechtshof over kerkelijke zaken		53
38.	De kanselparagraaf en de vrijheid om te prediken		55
39.	Maatregelen tegen het geven van den Catechismus		56
40.	Vereenigingen, 41. religieuze orden.	56.	57
42.	De kameel der wet tegen de Jezuïeten.		57
43.	Algemeen verbod van Falk om mis te lezen en te absolveeren		62
44.	Meiwetten		63
45.	Interdict van den Opperpresident		64
46.	Hardheid jegens stervenden		65
47.	Protest der gewetens		67
48.	De Meiwetten zijn in tegenspraak met de Grondwet.		69
49.	Logen. Eenzijdige handelwijze		71
50.	<i>Non Possumus</i>		72
51.	De Meiwetten strijden tegen het gronddogma		74
52.	Het beroep en het gerechtshof zijn in tegenspraak met de Kerk		74
53.	De Meiwetten strijden tegen de geloofsleer over den Paus.		76
54.	De Paus te Berlijn		79
55.	De Meiwetten kwetsen de geloofsleer over de macht der Bisschoppen		80
56.	Vernietiging der constitutie der Kerk		81
57.	De verkiezingen door de gemeenten		84
58.	De Meiwetten ondermijnen het Rijk		85
59.	Brengen het geweten in de war		88
60.	Met betrekking tot de Sacramenten		89
61.	Gedwongen toestand, waartoe?		91
62.	De Kerk zal overwinnen en de afgescheidenen in haren schoot opnemen		93

NON POSSUMUS.

WIJ KUNNEN NIET TOEGEVEN.

1. Zegeningen van den vrede.

De strijd tusschen Staat en Kerk is thans, bij voorkeur in Pruisen, ontstoken. Vroeger heerschte langen tijd de vrede, ten minste voor den uitwendigen schijn. Die vrede spruit voort uit een zekere maat van vrijheid, welke Frederik Willem IV voorbereidde, en door de pruisische grondwet aan de Kerk werd geschonken. Een gevolg van dien vrede was dat Pruisen zich buitengewoon uitbreidde. Wat zoude er echter geschied zijn, indien oneenigheid in godsdienstzaken, in plaats van dien vrede, had geheerscht? In dat geval had Pruisen nooit zijne krachten kunnen verzamelen, waaraan het zulke voordeelen verschuldigd is; nooit zou het gansche volk, de Katholieken niet uitgezonderd, met vreugde

en met dien geest van opoffering, aan zijn plicht getrouw zijn gebleven, waardoor zulke overwinningen mogelijk werden; nooit waren de Zuid-Duitschers „tot den Keizer gegaan” waardoor het Rijk werd gevestigd.

Doch waartoe zou het dienen vele woorden te gebruiken. De *Preussische Staatsanzeiger* heeft het immers zelf gezegd: dat de kerkelijke vrede in Pruisen nooit het gewenscht gevolg heeft gehad; en de liberalen waren gedwongen hetzelfde getuigenis af te leggen. Hun aanvoerder immers heeft verklapt, dat de religieuze kwestie met opzet op zij werd geschoven, om eerst het Rijk in veiligheid te brengen.

2. De Katholieken hebben dien vrede niet verstoord.

Hieruit blijkt wie eigenlijk den strijd heeft begonnen; hij namelijk, die de verhouding welke volgens de grondwet tot dusverre tusschen Kerk en Staat bestond, heeft verbroken. Niet de Katholieken dragen daarvan de schuld, daar immers volkomen vrijheid onmogelijk kon verkregen worden, waren wij met den bestaanden toestand tevreden, en het is derhalve onbeschofte leugentaal te beweeren, dat wij den strijd begonnen hebben.

De Katholieken hebben toch waarlijk niet verdiend van de hun zoo dierbare vrijheid der Kerk beroofd te worden. Na zoovele bewijzen van held-

haftige liefde, die zij in den oorlog jegens zieken en gewonden hadden gegeven; na al die moeiten, ontberingen en offers, die zij zich gaarne getroost; na die stroomen van bloed, dat zij in den strijd tegen den vijand hadden vergoten; na al het harteleed, dat zoovele huisgezinnen hij het verlies hunner dierbaren tref, hadden zij wel het recht een geheel andere belooning te verwachten.

3. De Centrumsfractie heeft geen schuld aan den twist.

In zijne toespraak tot de leden van het Heerenhuis den 10 Maart 1873 gehouden, gaf Prins Bismarck als eenige reden voor de verandering der kerkpolitiek aan: de verkiezing en de vorming der centrumsfractie. In constitutioneele staten echter, is geen recht zoo heilig als de vrijheid der verkiezingen, waarbij de burgers, zelfs ten spijt van alle ministers, hunne stem geven, aan wie hun het meest bevallen. Overigens is alles, wat over de staatsvijandigheid van het centrum wordt gezegd, niet waar. De heer von Gerlach heeft te recht beweerd: „Zelfs niet een enkel bezwarend feit, niet een enkele buitensporigheid, niet een enkel misdrijf der centrumsfractie of van een harer leden kon de heer rijkskanselier aanhalen. In dit opzicht geniet de fractie de eer, even gelijk de verdreven Jezuiten behandeld te worden.” Daarentegen bekende Prins Bismarck in diezelfde redevoering eene waarheid

die aan zijne beschuldiging alle kracht ontnam, want hij gaf toe, dat in 1848 „alle regeeringskringen, waar de Katholieken de meerderheid der bevolking uitmaakten, mannen hadden gekozen, *die grootere vrienden der orde waren*, dan die der anderen.” Dan voegt hij er bij: daardoor werd de regeering bewogen, om in de grondwet met de Kerk een wapenstilstand te sluiten. Na de vestiging van het Duitsche Rijk hebben echter de katholieke kringen diezelfde mannen herkozen en er nog andere bijgevoegd, welke dezelfde grondbeginselen huldigen. En nu zou deze verkiezing „van die mannen der orde” voor de regeering een voldoende reden wezen, om door verandering der grondwet, dien wapenstilstand te verbreken! Maar dat strijdt immers tegen alle regels van het gezond verstand.

4. Wie schuldig is, moet toegeven.

Aan dien onzaligen strijd zijn wij Katholieken derhalve doodonschuldig; die twist is ons opgedrongen. En in weerwil van dat alles wil men ons van alle kanten dwingen, maar toe te geven. Hoe? Wij zouden toegeven? Dat volstrekt niet, maar hij, die schuld heeft aan den strijd, hij kan en moet toegeven. De vrijheid der Kerk was voor Pruisen eene bron van zegeningen en vrede; welnu, waarom laat men ons die vrijheid niet? Het zijn de maatregels en wetten tegen Kerk en geestelijkheid, die

in het jonge Rijk de brandende fakkel der tweedracht hebben geslingerd, wat kan men dus beter doen dan die maatregels en wetten af te schaffen.

5. Wij strijden met heilige middelen voor de hoogste goederen.

Al zijn wij echter aan het geheele krakeel onschuldig als een pasgeboren kind, zoo zouden wij evenwel, ware er van niets anders spraak dan enkel van tijdelijke zaken, tot menig offer bereid zijn. In den oorlog hebben de Katholieken getoond, dat zij goed en bloed voor het vaderland veil hebben; zelfs nu nog zouden zij gaarne voor hun dierbaren geboortegrond aardsche goederen ten offer brengen, als zij daarmede slechts den vrede konden herkrijgen. Maar hier zijn hoogere belangen in het spel dan aardsche goederen, thans wordt gestreden voor de hoogste geestelijke belangen. Daarom ook kan de overwinning niet met stoffelijke wapenen behaald worden. Maar onze wapens zijn: gebed en christelijk geduld, de katholieke pers, de verkiezing van mannen van eer en hun krachtige taal. Onze zaak is heilig en onze wapenen ook; onze verdedigingsmiddelen zijn niet onzedelijk. Als wij derhalve onze medeburgers aansporen tot volharding in strijd en tegenstand, dan bedoelen wij niets anders dan dat zij de geoorloofde middelen met alle kracht zoolang gebruiken, tot dat de Kerk haar volle

recht en vrijheid weer verkregen heeft. Dat is de eenige weg, dien wij kunnen inslaan, om tot het bezit te komen van die verheven goederen, waarvoor thans wordt gestreden.

6. Dit wordt bewezen uit hetgeen Falk over den strijd tegen Rome heeft gezegd.

De minister van eeredienst heeft gezegd, dat de strijd tegen Rome wordt gevoerd. 1) Op de volle beteekenis zijner woorden heeft hij zeker niet gelet maar hij kan ons niet verbieden, daaruit die gevolgtrekkingen te halen, welke volgens het katholiek geloof er uit voortvloeien.

De strijd is dus tegen Rome; maar wat volgt daaruit? Te Rome is de Paus, de Paus echter is de grondsteen der Kerk, hij is de vader en de herder van alle geloovigen. Hieruit volgt dus dat hij, die den grondsteen aantast, evenzeer de Kerk aantast, die er op gebouwd is. De strijd tegen Rome is derhalve een strijd tegen onze Moeder de heilige Kerk, en wat verlangt men niettemin van ons, hare zonen? Dat wij achteruit wijken! Neen, dat nooit! Te schande worde de zoon, die in den strijd zijne moeder verraadt!

1) Den 29 Januari 1874 verklaarde hij namelijk in de Kamer: „In de woelingen der Oud-Katholieken vinden wij een punt, dat met de bedoelingen der staatsregeering overeenstemt. Dat is voorzeker de strijd tegen Rome.”

De rechten van onzen Heiligen Vader worden aangerand, en wij zouden toegeven? Dat nooit! en te schande worde de zoon, die in den strijd zijn vader in den steek laat!

Bovendien: de rechten van den Pans en van de Kerk zijn door God zelven geschonken en een punt van ons geloof; wij kunnen bijgevolg deze rechten niet laten varen, zonder ons geloof in dat punt te verzaken; zoo ver zal het echter met Gods genade niet komen: voor deze waarheid zijn wij bereid ons bloed te vergieten.

Wij kennen geen grooter geluk, dan voor ons geloof te sterven; maar ook geen grooter smaad, als in den strijd de banier van ons geloof te verlaten. Is derhalve de strijd, volgens de verklaring van den minister van eeredienst, tegen Rome gemunt, dan kunnen wij niet toegeven. Non possumus.

7. Hetzelfde getuigen de geestelijkheid en het volk.

Wij zouden vele getuigenissen, door Protestanten in en buiten Duitschland gegeven, kunnen aanhalen, waaruit duidelijk blijkt, dat de zoogenoemde Meiwetten tegen de Katholieke Kerk en tegen het katholiek geloof zijn gericht. Doch wij hebben een getuigenis, dat oneindig veel meer gewicht in de schaal legt. Om te oordeelen, of iets voor eene zaak nadeelig is, moet men die zaak kennen. Wil

men derhalve weten of de pruisische Meiwetten tegen het katholiek geloof gericht zijn, dan dient men op de allereerste plaats te weten, wat men door katholiek geloof verstaat.

De Katholieken echter in het algemeen, en in het bijzonder de Paus, de bisschoppen en de geestelijkheid weten veel beter dan de Protestanten, wat tot het katholiek geloof behoort, en wat er tegen strijdt. Hun geheel leven lang hebben zich de geestelijken op de studie en behandeling van geloofszaken toegelegd. Bovendien heeft God zelf den Paus, en de bisschoppen met de geestelijkheid tot leeraren, uitleggers en bewaarders des geloofs aangesteld en geeft hun de noodige genade om hun ambt getrouw te vervullen.

Hoe hebben zij echter over de Meiwetten geoordeeld?

Plechtig hebben zij herhaalde malen verklaard, dat deze wetten de van God geschonken vrijheid in wezenlijke punten belemmeren, dat zij verder de goddelijke constitutie der Kerk en haar van God ontvangen geloof aanranden, dat zij eindelijk de geloovige Katholieken aan den verschrikkelijksten gewetensdwang onderwerpen, en ten laatste het bestaan der Kerk zouden ondermijnen.

Dat zelfde oordeel hebben de overgrootste meerderheid der katholieke leeken en afgevaardigden geuit, want hoe verschillend hun stand ook moge

zijn, in dit punt zijn het allen eens; bisschoppen en priesters, geestelijken en leeken, adel, burgers en dorpelingen. Zij allen belijden een en hetzelfde geloof der Katholieke Kerk, daarom zijn het allen eens in den strijd tegen de goddelooze politiek, die hun geloof aanrandt.. Heeft men wel ooit zoo groot een eenheid en overeenstemming tusschen de meest verschillende standen gezien? Uit het diepste der ziel, waarin het geloof zijn wortels schiet, verneemt men uit aller mond slechts één stem: wij moeten tegenstand bieden, wij kunnen niet toegeven. Non possumus.

8. Dit getuigenis kan niet wederlegd worden.

Het getuigenis der katholieke geestelijkheid: dat die wetten tegen het katholieke geloof en geweten strijdig zijn, kan te minder worden verworpen, naarmate het met den glans van het martelaarschap omstraald is. Welke zware offers toch hebben niet bisschoppen en priesters reeds voor dat getuigenis gebracht? Men heeft ze boeten opgelegd, van hunne inkomsten beroofd, uit hunne gemeenten verbannen, „gesperrt” en in de gevangenis geworpen. En evenwel leggen zij steeds hun getuigenis af, en zullen daarmede voortgaan, al werden zij met den dood bedreigd. En he volk nierdoor bewogen, heeft op alle mogelijke wijze verklaard, dat het in dezen strijd getrouw aan de zijde der opperherders

zal staan. Dat vinden wij in het adres, dat de vereeniging der duitsche Katholieken aan de in Fulda vergaderde bisschoppen hebben aangeboden, waarin gezegd wordt:

„Hoe hooger de verdrukking der Kerk stijgt, te onwrikbaarder houden wij ons in geweten verplicht, openlijk voor gansch Duitschland en voor de geheele wereld bekend te maken: dat geen aardsche macht ons van onze beminde, door God gegeven opperherders kan scheiden, noch enig geweld der menschen ons kan dwingen andere herders te erkennen dan die, welke in gemeenschap staan met den Apostolischen Stoel, en welke van den opvolger van Petrus, den oppersten Herder, als ware herders erkend zijn. In deze dagen van den strijd gaan onze zeer beminde opperherders als schitterende voorbeelden van apostolischen moed ons vooruit. Als trouwe zonen der Kerk zullen wij volgen, moge komen, wat God toelaat. Als Katholieken willen wij met hen leven, als Katholieken willen wij met hen sterven.”

En zulke heldhaftige aanvoerders wil men ons in hun nood doen verlaten! Neen, dat kunnen wij niet. Non possumus.

9. Het is hier niet enkel om eene beleefdheid jegens den opperpresident te doen.

En in weerwil van dat alles ruisschen duizend

stemmen om ons heen, die ons gedurig toeroepen: Houdt op met nog langer tegenstand tegen de Meiwetten te bieden; die zijn immers niet tegen uwe Kerk, uw geloof, uwe geestelijken gericht. In duizend dagbladartikelen en vlugschriften wordt hetzelfde herhaald.

Gewoonlijk wordt dan de eene of de andere schijnbaar onschuldige bepaling uit de Meiwetten genomen en dan de vraag gesteld: wat voor kwaad is er toch in zulke wetten gelegen; elders heeft de Kerk nog veel meer aan den Staat toegestaan; dat zou zij immers niet hebben gedaan als de Meiwetten iets voorschreven tegen het geloof. Onder een vloed van scheldwoorden tegen de „kortzichtige fanatieken” beweerde in allen ernst de vrijmetselaar en afgevaardigde Gneist den 6 Mei 1874, dat er bij de „kerkelijke wetten” slechts kwestie was van „beleefdijk kennis te geven van de aanstelling eens geestelijke enz.”

Maar op die manier zou men even gemakkelijk kunnen bewijzen dat de oorlog iets heel onschuldigs is. Neemt b. v. een trompet uit de hand van een soldaat, speel er een aardig deuntje op en zeg dan maar: die oorlogsinstrumenten zijn toch inderdaad niet gevaarlijk. Evenmin als de oorlog in een aardig deuntje op de trompet, evenmin bestaan de Meiwetten in een „beleefdheidje” jegens den heer opperpresident. En toch beweerden de uit het rep-

tiliënfonds betaalde schrijvers niet zelden dat de Meiwetten niets anders te beduiden hebben dan de *kennisgeving* aan den opperpresident, en daarom wordt op de bisschoppen zoo gescholden, omdat zij voor een zoo onnoozel ding, Kerk en Staat in rep en roer brengen.

10. Maar om het heil en het leven der Kerk.

Somtijds spreekt men wel van andere bepalingen der Meiwetten, maar het eigenlijke gewicht er van zoekt men steeds te verbloemen. Dat valt gemakkelijk, te meer daar men op een leugen min of meer, weinig let. Om nog eens dezelfde vergelijking te gebruiken: men laat de kanonnen eenige eereschoten lossen, en roept dan uit: ziet! hoe onschuldig! Van de vele lijken, die het schroot opeenstapelt, van de bloedplassen, die de aarde doorweeken, van het gekerm en gesteen der gewonden op het slagveld wordt natuurlijk gezwegen. Op dezelfde wijze gaan vele lofredenaars der Meiwetten te werk, wanneer zij gedwongen worden ook van andere bepalingen, dan „dat aardigheidje der kennisgeving” te spreken. Met honingzoete woorden willen zij doen gelooven dat die bepalingen niets anders bedoelen dan: het ware welzijn der geestelijken, de opvoeding der levieten, zooals die in onze dagen wordt vereischt, en de bescherming tegen willekeur en misbruik; van de laatste uitwerksels

der Meiwetten wordt echter gezwegen ; dat de kerkelijke tucht en constitutie vernietigd worden, dat de katholieke geest verloren gaat, dat de Katholieke Kerk van Rome wordt gescheiden, en eene nationaalkerk wordt voorbereid, dat het geweten van millioenen geweld wordt aangedaan en overal tweedracht wordt gezaaid, welke het gansche rijk tot op den diepsten grond des harten ondermijnt en verscheurt, van dit alles wordt geen woord gerept.

11. Wat dus moet bewezen worden.

Dat dit alles echter de laatste uitwerksels der Meiwetten van dit en het vorig jaar zijn, zullen wij van stuk tot stuk aantoonen. Wij schrijven voor het katholieke volk, niet voor de eerwaarde geestelijken, want wij zijn niet geroepen om deze te onderwijzen of te vermanen. Onze taak is overigens niet zwaar; wij hebben slechts te herhalen, wat in de herderlijke brieven onzer bisschoppen, in de redevoeringen onzer afgevaardigden, in de katholieke pers, vooral in de *Germania* en de *Köln. Volkszeitung* reeds gezegd is.

Wij beweeren derhalve, dat genoemde wetgeving

I. de vrijheid en onafhankelijkheid, welke God aan zijne Kerk heeft geschonken, vernietigt, en

II. de van God gegeven constitutie en geloofsleer der Katholieke Kerk, ondermijnt.

12. Het recht der Kerk steunt op Gods verordening en is bijgevolg van den Staat onafhankelijk.

Jesus Christus heeft zijne Kerk geheel onafhankelijk gemaakt van den Staat. Hij is God, en het *Rijk* dat Hij heeft gesticht, is de Katholieke Kerk. Van dit Rijk heeft Hij de grondtrekken der constitutie gegeven, de wetten gemaakt en de overheid aangesteld, om de geloovigen op den weg zijner geboden en bevelen tot de eeuwige zaligheid te leiden. Op deze goddelijke instellingen, niet op de gunst van den Staat, steunt het recht der Kerk: van te bestaan, te bezitten en aan het heil der menschen te arbeiden. Evenmin als wij de sterren aan den hemel kunnen bereiken, evenmin kunnen de goddelijke instellingen door de menschen veranderd worden. Het recht der Kerk, dat daarop steunt, is derhalve volkomen onafhankelijk van elke macht op aarde, en geen Staat mag het inkrimpen, verkorten of vernietigen.

13. De kerkelijke onafhankelijkheid volgt uit het doel der Kerk.

Het doel der Kerk is: alle menschen eeuwig zalig te maken. Dat doel is boven alle aardsche zoo hoog verheven, als de hemel boven de aarde. Daarom moet de Kerk onafhankelijk zijn van de

staten, daar deze slechts een aardsch doeleinde beoogen.

Bovendien heeft God het doel der Kerk, onze eeuwige zaligheid, niet aan onze vrije keuze overgelaten; integendeel, het is voor ons volstrekt noodzakelijk ons zielenheil te bewerken. Om derhalve het eeuwig heil der geloovigen niet bloot te stellen aan de willekeur, van vaak ongelooovige, goddelooze en onchristelijke regeeringen, moest God zijne Kerk geheel onafhankelijk maken van den Staat, en tot de waardigheid van eene op zich zelve staande maatschappij verheffen.

Het doel der Kerk is algemeen; zij moet namelijk *alle* menschen zalig maken, en zich uitstrekken tot *alle* volken en tijden; met andere woorden: zij moet Katholiek zijn. Eene *onvergankelijke, algemeene* maatschappij mocht echter niet onderworpen zijn aan elkander steeds opvolgende, bijzondere staten.

14. Uit hare natuur en hare verhouding tot den Staat.

Van welken kant wij derhalve Staat en Kerk beschouwen, telkens blijkt duidelijk, dat de Kerk tot eene hoogere orde behoort en aan den Staat niet ondergeschikt kan zijn.

De mensch is van natuur een gezelschappelijk wezen, en overal waar menschen zijn, vormt zich een Staat. Gelijk dus de menschelijke natuur van God is geschapen, zoo heeft ook de Staat zijn oorsprong aan God

te danken; en evenals de Staat, zoo is ook de overheid van God, daar de Staat niet zonder gezag bestaan kan.

Ofschoon God echter wil, dat de menschen in staten leven, zoo heeft hij nochtans de vorming der verschillende staten met hunne bijzondere regeeringsvormen en constitutiën aan de menschen overgelaten, en niet verhinderd dat zij vaak door de grootste misdaden ontstaan of vergaan. Geheel anders is het met betrekking tot de Katholieke Kerk. Die heeft God zelf op bovennatuurlijke en wonderbare wijze gesticht. God zelf heeft haar het hoogst mogelijk doel gesteld, dat oneindig boven al het aardsche verheven is; God zelf heeft zijne bovennatuurlijke macht ter regeering van dit Godsrijk aan de Apostelen en hunne wettige opvolgers medegedeeld. Daaom draagt alles in de Kerk een hooger karakter dan in den Staat. Haar oorsprong is hooger, hare bestemming is hooger, hare macht is hooger, hare constitutie is hooger, wijl dit alles bovennatuurlijk is en onmiddellijk van God komt, terwijl omgekeerd in den Staat dit alles bloot natuurlijk en menschelijk is, en slechts in zoo verre van God komt, als Hij de Schepper is der menschelijke natuur, waaruit de Staat voortspruit.

Het is derhalve onredelijk te beweren, dat de Staat macht heeft over het hoogere bovennatuurlijke Godsrijk en zijne belangen. Gelijk het christendom echter de menschelijke natuur niet vernietigt, zoo

laat het ook den Staat in de natuurlijke orde voortbestaan, en in den Staat de hoogste macht in zijnen kring.

Als wij derhalve allerbereidvaardigst aan den Staat voor zijnen kring, dat wil zeggen: voor de wereldlijke zaken, de hoogste macht toekennen, zoo moeten wij er toch bijvoegen, dat die macht volstrekt niets te bevelen heeft over de Kerk, die tot eene hoogere orde behoort en die eveneens in haren kring de hoogste en onafhankelijke macht bezit.

Er bestaan dus twee in haren kring opperste machten: de Kerk namelijk en de Staat. Ofschoon op verschillende wijze, komen toch beide van God, en moeten volgens Zijn wil vriendschappelijk samenwerken en elkander ondersteunen. Uit deze vriendschap spruiten groote voordeelen voor de Kerk, maar nog grootere voor den Staat.

Wil de Staat echter van vriendschappelijk samenwerken niets weten, dan bezit de Kerk buitendien nog steeds de noodige middelen om onafhankelijk te kunnen werken en te blijven bestaan. Hoe zoude zij anders zoo vele vervolgingen van den Staat hebben doorstaan?

15. Uit de heilige Schrift.

Ook uit de woorden en voorschriften van den goddelijken Leermeester wordt de volkomen onafhankelijkheid der Kerk van den Staat duidelijk be-

wezen. Wanneer heeft hij wel ooit de geringste macht over de zaken van Zijn „Rijk” aan den Staat verleend? Waar ergens heeft Hij het oppertoezicht over de Kerk aan den romeinschen keizer Tiberius, of aan den landvoogd Pontius Pilatus, of aan den koning Herodes en hunne opvolgers opgedragen? Bij welke gelegenheid heeft hij den Apostelen aangekondigd, dat zij eerst het staatsexamen moesten afleggen en toestemming van de regeering moesten vragen, vooraleer zij mochten prediken, gemeenten stichten, overheden aanstellen, godsdienstige bedieningen verrichten, van de gemeenschap der Kerk uitsluiten of andere straffen opleggen?

Nimmer en nergens heeft de Zaligmaker zoo iets voorgeschreven, integendeel, Hij wilde dat Zijne Apostelen dat alles zelfs *tegen den uitdrukkelijken wil van den Staat* zouden doen, en liever sterven, dan zich door het bevel der wereldlijke machten daarvan te laten weerhouden.

De woorden van Christus omschrijven de macht, welke aan de Apostelen werd medegedeeld, als zijnde met het hoogst hemelsch gezag bekleed, en derhalve als eene onafhankelijke, opperste, en door zich zelve volgedige. „En al wat gij zult gebonden hebben op aarde”, dus sprak de Heer tot Petrus, toen Hij hem het bestuur der Kerk opdroeg, „zal ook in den hemel gebonden zijn: en al wat gij zult ontbonden hebben op aarde, zal ook in den hemel

ontbonden wezen." (Matth. 16, 19) Hetzelfde herhaalde Hij tot de overige Apostelen, die geroepen waren om met den H. Petrus de Kerk te besturen.

16. Uit de geschiedenis.

Overeenkomstig deze goddelijke verordening en macht hebben de Apostelen steeds gehandeld. Tegenover de machtspreuk van den Hoogen Raad, die hun het prediken verbood, stelden zij een: non possumus (wij kunnen niet.)

De overheid liet ze in de gevangenis werpen, geeselen en met den dood bedreigen; doch wat zeiden de Apostelen? „Men moet eerder aan God gehoorzamen dan aan de menschen" en zij stierven, terwijl zij met hun bloed de volle onafhankelijkheid der Kerk van den Staat bezegelden. Dat was echter slechts een voorspel tot grooter en bloediger vervolgingen.

Het romeinsche wereldrijk begon den reuzenstrijd met de pas beginnende Kerk, en trachtte haar in stroomen bloeds te verstikken. Andere rijken vervolgden haar, wel minder hevig, doch met grooter arglistigheid. De Kerk echter volgt steeds het voorbeeld na, dat de Zaligmaker en de Apostelen haar gegeven hebben. In weerwil van de woede der heidensche keizers, heeft zij met hare prediking, met haren eeredienst, met hare straffen en andere werkzaamheden niet opgehouden; nooit heeft zij van

de haar door Christus geschonken onafhankelijkheid afstand gedaan; gelijk haar geloof, heeft zij hare vrijheid gehandhaafd, en door stroomen bloeds harer martelaren heeft zij den Staat gedwongen hare zelfstandigheid te erkennen.

Op die wijze werd de vrijheid der Kerk een historisch recht, en toen dit door de volken werd erkend, heeft de Kerk ze met een nieuw leven bezielde en de ware beschaving doen bloeien. Nog heden deelen wij in de historische rechten, welke ons de kerkelijke vrijheid van meer dan duizend jaren als even zoo vele vruchten, heeft voortgebracht. Want, wij Katholieken en onze Kerk, wij hebben onze rechten niet verloren toen wij in het verbond tusschen Pruisen, Baden en Hessen zijn ingetreden, toenmaals is aan ons en aan de Kerk bij volkenrechtelijke verdragen, die geen kamer kan opheffen, de vrijheid van godsdienst, niet slechts toegezegd, maar zelfs bij eede gezworen.

17. Kerk en Katholieken moeten deze vrijheid verdedigen.

In vlamme trecken heeft derhalve de gansche geschiedenis der Roomsche-Katholieke Kerk het bewijs geleverd: dat zij door goddelijke kracht en macht een leven bezit, dat van den Staat geheel en al onafhankelijk is. Zulks is voor ons, Katholieken, de krachtigste beweegrede, om die onafhankelijkheid der Kerk met goed en bloed te ver-

dedigen. De roemvolle geschiedenis immers en het verheven voorbeeld der voorouders moedigt veel meer aan tot den strijd voor de vrijheid des vaderlands, dan alle woorden en manifesten. Maar voor geen rijk is zoo veel bloed vergoten, voor geen rijk hebben zoo vele helden gestreden, voor geen rijk heeft een zoo algemeene, zoo aanhoudende begeestering zich van de gemoederen meester gemaakt, als voor de Kerk.

Daarom kan de Kerk hare vrijheid niet prijs geven, zonder hare gansche geschiedenis te verloochenen, zonder de onafzienbare schaar van Apostelen, Martelaren en Belijders te veroordeelen, en zonder tegen de uitdrukkelijke woorden en voorschriften van haren Stichter te zondigen; aan hare vrijheid niet te houden, zou niets minder zijn dan: haren goddelijken oorsprong, haar katholiek karakter. hare bovennatuurlijke macht, kortom alles wat zij verhevens en voortreffelijks heeft, met voeten te trappen.

En wat gezegd wordt van de Kerk, dat moet ook gezegd worden van hare kinderen. Hoe weinig zij aan aardsche goederen ook hechten; van de vrijheid harer Moeder, mogen zij nimmer het allerminste ten offer brengen, zij mogen niet dulden dat hare Moeder tot een slavine worde gemaakt. Met de vrijheid der Kerk staan en vallen de hoogste goederen der menschheid; daarom heeft ze God

verordend. „Zoo dan, broeders”, roept de apostel ons toe, „zijn wij niet kinderen eener dienstmaagd, maar van de vrije.”

Juist daarom heeft de Kerk dezelfde geestelijke straffen opgelegd aan hem, die de vrijheid der Kerk verkort, als aan hem, die afvalt van het geloof; zij bedreigt namelijk met den grooten banvloek, die den Paus op bijzondere wijze is voorbehouden, allen die Kardinalen, Aartsbisschoppen of Bisschoppen in de gevangenis werpen, die rechtstreeks of zijdelings de uitoefening der kerkelijke rechtsmacht verhinderen, en daarom hare zaken voor een wereldsch gerechtshof brengen, zoo wel hen, die zich hieraan persoonlijk plichtig maken, als allen, die door raad, daad of begunstiging hiertoe medewerken.

18. Gneist en v. Rönne.

Aldus is het gesteld met de vrijheid der Kerk. Niet slechts de Staat, maar ook de Kerk bezit eene, „in haren kring hoogste macht,” gelijk zelfs Gneist een der ijverigste aanhangers der Meiwetten, moest toegeven. En Rönne, een geestverwant van Gneist, houdt dit voor de meening der geheele christen wereld, en hij geeft zulks duidelijk te kennen wanneer hij zegt: „Volgens den gewonen regel *van alle Christenvolken* vormen Kerk en Staat tweederlei wezenlijk zelfstandige maatschappijen, en moeten als dusdanige behandeld worden.”

Maar hoe eerbiedigen de Meiwetten de vrijheid der Kerk? Zij berooven de Kerk heel en al van hare onafhankelijkheid.

19. De vrijheid der Kerk wordt verkort door het Meiwettig recht der bekrachtiging.

Ten eerste maken de Meiwetten ten gunste van den opperpresident aanspraak op een bekrachtigingsrecht bij de benoemingen, zooals het rechtens in geen enkel land der wereld bestaat. Wij zeggen een bekrachtigingsrecht, want de opperpresident kan tegen de benoeming tot een kerkelijk ambt moeilijkheden maken; daarin echter bestaat hoofdzakelijk de bekrachtiging, die zonder het recht van moeilijkheid te mogen maken, van geene waarde is. Verbeeldt u dat iemand alles zou *moeten* bekrachtigen, wat hem wordt voorgelegd, dan heeft die bekrachtiging niets te beteekenen; maar zoodra er bijkomt, dat de aangekondigde benoeming, niet slechts goedgekeurd, maar ook verworpen en uitgesteld mag worden, dan eerst krijgt zij hare waarde. Krachtens de Meiwetten echter kan zulks de opperpresident in de krachtdadigste en uitgestrektste wijze.

De opperpresident immers kan zijne toestemming wei geren zoodra tegen den voorgestelde „feiten” bestaan, welke doen vermoeden, dat hij de staatswetten en de voorschriften der overheid tegenwerken, en den openbaren vrede zal storen. Zulk een be-

paling is elastiek als kaoutchouk en hangt af van de meerder of minder vatbaarheid des gemoeds van den president voor achterdochtige indrukken.

Wij twijfelen eehter niet, of zelfs een vrijzinnig opperpresident zal onder het getal dezer verschrikkelijke „feiten” plaatsn: lid te zijn van den „Mainzer Verein” der duitsche Katholieken; zich te laten opnemen in de „internationale” gebedsvereening van het Allerheiligste Hart van Jesus; het staats-Katholicismus te bestrijden; redevoeringen te houden in katholieke vergaderingen; mede te arbeiden aan een ultramontaansch blad; voor een afgevaardigde te stemmen welke zich bij het Centrum aansluit; de verklaring van bijna alle geestelijken, hunnen bisschop getrouw te blijven enz. Het is zelfs niet onmogelijk dat eenige opperpresidenten nog verder gaan, en ook het aannemen van de vaticaanse decreten, en in het algemeen, het vasthouden aan de Roomsche-Katholieke geloofsleer, aanzien voor „feiten” welke doen vermoeden, dat men de wetten zal tegenwerken. De decreten van het Vaticaanse Concilie kunnen onmogelijk met de Meiwetten in overeenstemming worden gebracht. Hij derhalve, die het Roomsche-Katholiek geloof onder deze „feiten” telt, gaat logisch voort.

Hieruit ziet men duidelijk over hoe vele „feiten” de opperpresident kan beschikken, om met recht zijne goedkeuring te weigeren. De Meiwetten laten

wel is waar toe, dat men zich tegen die weigering op het koninklijk gerechtshof voor kerkelijke zaken beroepe; maar dat is een snoode en bedriegerlijke troost, want dat gerechtshof is immers in strijd met het katholiek geloof, en derhalve mag een katholiek priester er zich niet op beroepen. Hij is bijgevolg weerloos aan de willekeur der ambtenaren overgeleverd.

De groote macht, waarover de opperpresident beschikt, strekt zich uit tot alle bedieningen, zonder uitzondering, zelfs tot het nederige ambt van assistent, ja zelfs tot de tijdelijke verzorging eener parochie. Om echter de Kerk te zekerder in de uitgestrekte netten der staatsmacht te vangen, en haar elken uitweg af te snijden, heeft men aan den opperpresident behalve de macht om te weigeren, ook nog het recht toegekend, om de aanvulling der vacante plaatsen deels door straffen, deels door opleggen van een soort van interdict af te persen, en zou de Bisschop in weerwil van dit alles toch niet toegeven, dan kan men de gemeente oproepen, om een geestelijke te kiezen.

Na de verkiezing heeft niet de Bisschop, maar alweer de opperpresident het recht om te weigeren.

Om te oordeelen wie van beiden gelijk heeft: of Gneist namelijk die beweert: „dat die kennisgeving” der benoeming niets dan een beleefdheid is jegens een hooggeplaatst ambtenaar, of wel, zooals

zelfs de liberale *Kölnische Zeitung* schreef, de „willekeur van den opperpresident” wordt bedoeld, moet men de wet nemen zooals zij is, en waarin de eene bepaling de andere ondersteunt.

Men kan niet ontkennen dat de Kerk soms aan den Staat groote rechten betrekkelijk het verleenen van kerkelijke ambten heeft geschonken, en meer-malen zelfs dat van te benoemen. Maar *nooit* heeft zij dat recht op alle plaatsen, zonder uitzondering, uitgestrekt; *nooit* heeft zij haar recht afgestaan van ongeschikte en onwaardige persoonlijkheden te mogen weigeren; *nooit* heeft zij het voorloopig bestier der parochiën afhankelijk gemaakt van de toestemming des staats; *nooit* heeft zij iemand het recht gegeven om tot het bezetten der kerkelijke vacaturen te noodzaken, zooals het in de Meiwetten ligt opgesloten. De bewering, dat de Kerk ooit aan een staat rechten heeft toegekend, welke met het recht van bekrachtiging, zooals dit de Meiwetten aan den opperpresident geven, zouden gelijk staan, is een grove leugen, die meer dan eene onwaarheid behelst.

20. Door het recht van benoeming.

Betrekkelijk de kerkelijke ambten echter, heeft Pruisen zich niet slechts het recht van bekrachtiging, maar ook dat van benoeming aangematigd, zooals de Kerk het nergens en nooit aan een wereldlijke macht heeft toegestaan. Telkens immers wanneer de

Kerk aan iemand het recht schonk om tot kerkelijke waardigheden te benoemen, behield zij zich niet slechts het recht voor om onwaardigen te weigeren, maar verklaarde bovendien uitdrukkelijk, dat al kon de staat of een leek tot een kerkelijk ambt benoemen, hij toch daardoor nooit aan den gekozene de geestelijke macht kon mededeelen, die tot eene kerkelijke bediening wordt gevorderd; dat kan niemand, dan de kerkelijke overheid alleen.

Krachtens de wetten echter van den 20 en 21 Mei 1874 kunnen de parochianen tot het verleenen van een kerkelijke bediening voorloopig en geldig overgaan, en ze kennen hun bijgevolg een recht toe, dat zij tot nu toe nooit bezeten hadden. De kerkelijke overheid mag daartegen niets inbrengen; als de opperpresident maar daarmede tevreden is, dan wordt volgens de Meiwetten het kerkelijk ambt als bezet beschouwd, zonder te vragen of de Bisschop aan den gekozene de noodige macht verleend heeft. Wat meer is; in die bisdommen waar de opperherder krachtens de wet tegen de Bisschoppen door het koninklijk gerechtshof is afgezet, bestaat voor den verkozene volstrekt geen mogelijkheid om van den kerkelijk erkenden Bisschop of diens plaatsvervanger, de macht te verkrijgen, die hij noodig heeft om zijn kerkelijk ambt te vervullen; en daarbij sprak de minister van eeredienst de hoop uit, dat de tijd zou komen, waarin de Katholieken zouden gedwon-

gen worden om van den nood een deugd te maken, en van de ceremonie der bisschoppelijke bekrachtiging zouden afzien. Hieruit blijkt dat de pruisische Staat, voor zoo veel van hem afhangt, aan de gemeente het uitdrukkelijk recht toekent, om iemand eene kerkelijke bediening op te dragen; doch er is niemand, die geeft, wat hij niet heeft; derhalve maakt dan de pruisische Staat aanspraak op een recht, dat volgens het katholiek geloof alleen aan de geestelijke overheid toekomt: van namelijk een geestelijk ambt aan iemand op te dragen.

21. Door het recht van afzetting.

Een soortgelijke geestelijke macht kennen de Meiwetten den Staat toe met betrekking tot het afzetten der Bisschoppen en pastoors. Daar echter na zulk een afzetting, de plaats als vacant wordt beschouwd, zoo zou daaruit volgen, dat de afgezette van de geestelijke macht beroofd is, welke hij ter bediening van dat kerkelijk ambt bezat; waar heeft echter de Kerk wel ooit zulk een recht aan een leek, of aan een staat geschonken.

Volgens de Meiwetten strekt dat afzettingsrecht van den Staat zich uit tot alle kerkelijke bedieningen, van af den dorpskapelaan tot den Aartsbisschop en Primate. Naar katholieke opvatting echter, is het recht om Bisschoppen af te zetten, een geheel buitengewone macht, die den Paus uitsluitend blijft

voorbehouden, en waarvan Zijne Heiligheid slechts zeer zelden, en niet dan in buitengewone omstandigheden, gebruik maakt. Want de Bisschop gaat met zijne Kerk een geestelijk huwelijk aan, en niemand, tenzij krachtens zijne hoogste volmacht de plaatsbekleeder van Christus, kan dit huwelijk verbreken; volgens de Meiwetten kan dat eveneens de Staat.

De reden, waarom een geestelijke volgens de jongste wetten kan worden afgezet, is even rekbaar, als het weigeringsrecht van den opperpresident. Niet slechts de overtreding eener wet, maar het niet volbrengen van een bevel der overheid kan voldoende reden tot afzetten worden. Er wordt wel gezegd dat deze overtreding zoo groot moet wezen, dat de bedoelde geestelijke niet anders, dan met gevaar voor de openbare orde, in bediening kan blijven, maar ook deze nadere bepaling is onbepaald.

Wanneer toch ontstaat er door het aanblijven eens geestelijke gevaar voor de openbare orde? Op die vraag kan men duizend verschillende antwoorden geven. Volgens de opvatting van Vorst Bismarck ontstaat er al zeer licht bedreiging voor de openbare orde. Hij beschuldigt de Bisschoppen van revolutiegeest, omdat zij „over de staatswetten hun eigen oordeel” hadden uitgesproken. Wie derhalve gelijk de Bisschoppen een van de vele para-

grafen der kerkelijke wet uit dien „revolutiegeest” overtreedt, of zich aan de Meiwetten niet wil onderwerpen, omdat ze volgens zijn oordeel tegen het geweten strijden, of ook niet genegen is deze „revolutionaire” overtuiging op te offeren, is volgens § 24 zeer zeker strafbaar. Men weet dat niet slechts de Bisschoppen, maar ook de geheele geestelijkheid, die zich bij hen aansluit, met dien revolutiegeest bezielde is, om geen andere reden als omdat zij katholieke Bisschoppen en Priesters zijn. Daarom worden ze allen met afzetting bedreigd zoodra zij zich tegen een of andere paragraaf dezer steeds meer en meer omvattende Meiwetten bezondigen, of ook misdoen tegen een besluit, dat krachtens deze wetten door een burgemeester, een ambtenaar, een landraad, een regeeringspresident, een opperpresident, een minister van eeredienst, of een rijkskanselier genomen is.

De Meiwetten kennen bijgevolg der wereldlijke overheid met betrekking tot de kerkelijke ambten een recht van bekrachtiging, benoeming en afzetting toe, gelijk het vele staten voor hun eigen ambtenaren niet bezitten; in dit punt berooven zij derhalve de Kerk van hare vrijheid en onafhankelijkheid, en wel verre van haar ten minste als eene nationaal- of staatskerk te beschouwen, behandelen zij haar als zijnde een deel van den Staat.

Zoo oordeelde een der voornaamste protestantsche

bladen van Engeland, nog vóór de laatste wetten tegen de Kerk waren uitgevaardigd. Met betrekking tot de Meiwetten zegt de *Edinburgh Review*: „Eene Kerk, die ophoudt hare bedienaren en leden op te voeden, te plaatsen en te besturen, houdt eigenlijk op eene Kerk te zijn.” Evenzoo meende het beroemd protestantsch wereldblad, de, „*Times*” dat de politiek van vorst Bismarck eigenlijk zoo kwaad niet was, slechts een ding ontbrak er aan: de rijkskanselier moest zich Paus maken.

22. Het heiligste recht der Kerk op de opvoeding der geestelijken wordt benadeeld door de Meiwetten.

De wet over de opvoeding en aanstelling der geestelijken, maakt niet slechts aanspraak op het weigeringsrecht bij elke benoeming tot een kerkelijk ambt, maar ook voor het grootste gedeelte op de opvoeding der geestelijken door den Staat. Daarmede wordt het hart getroffen van een gesticht, waartegen men het gemunt heeft.

Niets gaat der Kerk zoo zeer ter harte, als de opleiding der jeugdige levieten tot deugdzame en geleerde priesters. Dat is voor haar een levenskwestie, waarvan haar heil afhangt. IJverige priesters hebben geheele gewesten tot het christendom bekeerd; bedorven priesters hebben geheele landstrekken met zich tot afval gebracht. Een heilige clerus redt ontelbare zielen, een slechte doet ontelbare in den

afgrond storten. De heiligste belangen der Kerk en der geloovigen zijn bijgevolg van de volmaaktheid der priesterschap afhankelijk, en daarom hebben de priesters de heiligste en verhevenste plichten te vervullen. Het is dus een onschendbare plicht der Kerk, voor de opvoeding eener bekwame geestelijkheid te zorgen, en die zorg kan zij aan niemand, zelfs niet aan den Staat overlaten, wijl die opvoeding haar dierbaarste, teederste en heiligste plicht, en zeer zeker geen zaak is van den Staat. Het is immers blijkbaar onzin, dat Christus de opvoeding der geestelijkheid, waarvan het heil zijner Kerk afhangt, zou hebben opgedragen aan een Staat, die nu eens heidensch, dan weer godsdienstloos of der Kerk vijandig is, naarmate de omstandigheden zulks vorderen.

Bovendien is het voor de Kerk een heilige plicht, niet een ieder zonder onderscheid tot de hooge en gewichtige waardigheid van het priesterschap te verheffen, maar vóór zij iemand de heilige wijdingen laat toedienen, moet zij door lange beproeving en toezicht voldoende waarborgen hebben dat hij zijne heilige bedieningen tot heil der geloovigen en eer der Kerk zal uitoefenen. Daarom moet zij èn de opleiding èn de beproeving beginnen, reeds met de jongelingsjaren van hen, die verlangen priester te worden, en dat heeft zij sinds de eerste tijden als een duren plicht beschouwd. In het concilie van Trente heeft

zij daartoe bijzondere wetten gegeven, en verlangd dat in alle bisdommen kleine en groote seminariën werden gesticht, en zij heeft zulks tot heden toe, als haar onvervreemdbaar recht in alle landen der wereld gehandhaafd. Dat recht der Kerk: om volgens de bepalingen van de heilige kerkvergadering van Trente seminariën te stichten, heeft Pruisen bij § 5 van het concordaat van 1818 niet slechts erkend, maar daarenboven tot dat doel dotatiën beloofd.

En wat bepalen thans de Meiwetten?

Zij vorderen volstrekt dat de candidaten voor het priesterschap hunne eerste opleiding, zelfs de theologische, bijna uitsluitend aan staatsinrichtingen genieten; zij laten de seminariën en convicten uitsterven, en al blijven voor tijd en wijl in die bisdommen, waar geen universiteiten zijn, de priesterseminariën bestaan, zoo is dit slechts een onzekere uitzondering, die de minister van eeredienst elk oogenblik kan opheffen; die uitzondering immers is, gelijk dan ook uitdrukkelijk werd opgemerkt, in strijd met het doel der wet en nu reeds bestaat zij voor eenige bisdommen niet meer.

Door het sluiten echter der seminariën en convicten valt men de Kerk in het vervullen harer dierbaarste en onschendbaarste plichten lastig, daar men haar belet hare candidaten voor het priesterschap lang en zorgvuldig te vormen en te beproeven. De Staat strijdt met priesters en hiërarchie,

en niettemin wil men de Kerk dwingen hare heiligste belangen in de handen harer vijanden te stellen, en hen met de vervulling van haren meest persoonlijken plicht te belasten! zoo ver is het heidensch Rome niet eens gegaan. Om het overdrevene der vorderingen zijner partij recht duidelijk aan te toonen, haalde Dunker het voorbeeld der Apostelen aan en stelde daarbij de vraag: wat er wel van de stichting des christendoms zou gekomen zijn, indien men zoo iets van de Apostelen had geëischt.

23. Schade voor den kerkelijken geest.

De Kerk moet tegen de opleiding der geestelijken, zooals die bij de Meiwetten wordt voorgeschreven, protesteeren, ook wegens het doel, dat daarin beoogd wordt. Volgens de uitdrukking des ministers van eeredienst, moet de nationale opvoeding dienen om de geestelijkheid zelfstandig te maken: welke zelfstandigheid wordt hier echter door de regeering bedoeld? Dit leert ons diezelfde minister wanneer hij wijst op die, waarvan de oud-katholieken het voorbeeld geven, en die in den strijd tegen Rome hare volle waarde krijgt.

Wat moet derhalve de geestelijkheid door die nationale vorming worden ingeprent?

Eene zelfstandigheid, die onafhankelijk is van den Paus, het middelpunt der kerkelijke eenheid;

onafhankelijk van de Bisschoppen, zoodat de priester, zich niet ontziet, gelijk dezelfde minister zich uitdrukt, zijn kerkelijk ambt, ook zonder bisschoppelijke benoeming te aanvaarden; met andere woorden eene zelfstandigheid, die alleen wordt gevonden in eene Staatskerk, die van Rome is afgefallen. Met dien geest zou men gaarne de geestelijkheid bezielen, waardoor volgens roomsch-katholieke zienswijze de Kerk wordt vergiftigd en vernietigd.

24. Schade voor de Seminariën.

De Kerk moet tegen het sluiten der seminariën en convicten protesteeren, in naam van het katholiek volk, wjl zich weldra het gebrek aan priesters zal doen gevoelen, en in naam der minder bemiddelde huisgezinnen, die thans geen gelegenheid meer hebben om hunne kinderen te laten studeeren. Wat in het bijzonder de theologische seminariën en faculteiten aangaat, moet de Kerk protesteeren wegens de macht, welke de Meiwetten aan den Staat toekennen, en haar wordt geweigerd. Zoo zou dan de minister van eeredienst, een protestant, het theologisch schoolplan in de katholieke seminariën moeten goedkeuren, en de theologische studiën moeten onderzoeken om te zien of ze die der universiteiten wel kunnen vervangen; van den uitslag van dit onderzoek hangt het lot der seminariën af, even gelijk het staatsexamen beslist over

het lot der oversten en der leeraren in de seminariën.

Daarentegen kan de Kerk maar niet verkrijgen, dat de nieuw-protestantsche en oud-katholieke professoren van de katholieke faculteiten worden verwijderd, want de protestantsche minister kan niet inzien, dat die mannen hebben opgehouden roomsch-katholiek te zijn. Het is derhalve duidelijk dat volgens de Meiwetten het oordeel van een protestantsch leek over de katholieke theologie zwaarder weegt, dan het oordeel der Kerk.

25. Het staatsexamen is onbillijk.

De Kerk moet tegen de Meiwettelijke opvoeding der geestelijken protesteeren, wegens het *staats-examen*, waaraan zij na het eindigen der theologie onderworpen worden om te zien, of hunne wetenschappelijke vorming in het algemeen voldoende is.

Dat is een hatelijke uitzonderingswet. Welk recht kan men aanhalen om een staatsexamen van de nieuwe priesters te vorderen? Hebben zij niet zoo goed en misschien in vele gevallen nog beter, dan hunne medescholieren het „Abituriënten-examen” doorgestaan?

Zijn zij ambtenaren van den staat?

Volstrekt niet; maar dan vragen wij: waartoe dat *staatsexamen*?

Zijn zij leeraren?

Zeer zeker; doch zij zijn niet aangesteld door den staat, maar gezonden door de Kerk en haren goddelijken Stichter, die gezegd heeft: „Mij is alle macht gegeven... Gelijk mij de Vader gezonden heeft, zoo zend ik U... *leert* alle volken.” Dat is *de goddelijke zending om te leeren*, die aan geen staatsexamen onderworpen kan worden.

De staat kan zijne meesters examineeren, maar de Kerk houdt staande dat zij eveneens het recht heeft *hare* leeraren te examineeren.

Doch men werpt ons tegen: „de staat heeft er groot belang bij, dat slechts bekwame geestelijken in bediening zijn.”

Dat zal niemand ontkennen, maar de staat heeft niet recht op alles, waar hij belang bij heeft; *recht* en *belang* zijn zeer verschillend; maakt men daartusschen geen onderscheid dan huldigt men de staatsalmacht, en neemt de persoonlijke vrijheid weg. Zoo heeft b. v. de staat er belang bij, dat de burgers gezonde kost eten, maar kan hij daarom alle koks, huismoeders en keukenmeiden aan een examen in de edele kookkunst onderwerpen?

Nemen wij een ander voorbeeld uit het openbare, politieke leven: gelijk zij zelven beweren, zijn de dagbladschrijvers leeraren des volks, en de afgevaardigden vertegenwoordigen hunne kiezers bij de behandeling der gewichtigste zaken; het is derhalve

voor den staat van groot belang, dat dagbladschrijvers en afgevaardigden bekwame mannen zijn. Veronderstel nu eens, dat de regeering om die reden een staatsexamen in letterkunde, geschiedenis enz. aan allen wilde voorschrijven, die dagbladschrijver of afgevaardigde wilden worden; zoude men dat goedkeuren? Integendeel, het geheele land zou zich daartegen verzetten. De regeering, zou men zeggen, wil de Kamer en de pers aan hare willekeur onderwerpen, want zij kan een ieder laten druipen, die haar niet bevalt.

En zoo zou het inderdaad zijn; maar dan mogen wij ook vragen: waarom moet dan de Kerk, en zij alleen, van die willekeur der staatsregeering afhankelijk worden gewaakt? Haar betaamt zeer zeker een grootere onafhankelijkheid van den Staat, dan het openbaar politiek leven, dat onder het bereik van den Staat valt, kan verlangen. En in weerwil daarvan zou men beweren, dat het dwingelandij is van dagbladschrijvers en afgevaardigden een examen te vorderen, maar dat het billijk is de geestelijken daaraan te onderwerpen. Integendeel, is het eene willekeur, het andere is zulks oneindig veel meer, en daarom moet de Kerk ook in het belang der persoonlijke vrijheid tegen een staatsexamen van hare bedienaren protesteeren.

26. Het Staatsexamen is nadeelig.

Bovendien heeft het staatsexamen nog een andere kwade uitwerking, daar de geestelijken dientengevolge van den noodigen tijd beroofd worden om zich aan hunne vakstudiën zoo te wijden, als hun heilige roep het vordert.

Een katholiek geestelijke moet zoovele kennissen bezitten, dat de drie jaren aan de academie daartoe bijna niet toereikend zijn. In plaats echter van hem die drie jaren voor zijn eigen vakken te laten, zou hij die gedeeltelijk aan geschiedenis, letterkunde enz. moeten besteden, ofschoon hij die vakken even goed en misschien nog beter bestudeerd heeft, als de ambtenaren van den Staat, van welke men geen nieuw examen in die vakken afneemt; hij moet zich voorbereiden om op die duizend verschillende vragen te kunnen antwoorden, welke de heeren examinatoren hem uit die wijduiteenloopende vakken kunnen voorstellen; zulks kan hij echter niet zonder nadeel voor zijn eigen vakken.

Een jongeling kan niet alles te gelijk aanvatten, tenzij hij voor altijd een stumper wil blijven, of een knoeier wil worden.

Hoeveel onheil echter kan een priester niet veroorzaken, die in andere vakken misschien zeer geleerd, maar in de theologie ten minste niet tame-lijk op de hoogte is? De Kerk kan toch niet voor

een vijandin der classieke studiën worden gehouden, daar zij alleen in barbaarsche tijden die heeft beoefend en gered. Zij wil eene wetenschappelijk gevormde geestelijkheid, maar „alles op zijn tijd”; vooreerst „algemeene vorming” dan de studie der bijzondere vakken; dat is de orde, die in de beschaafde wereld overal wordt gevolgd. Houdt men zich daaraan niet — en dit volgt uit de Meiwetten — zoo zal men knoeiers krijgen, die nergens meer verknoeien dan in den geestelijken stand.

27. Zedebederf in de Staatsscholen.

De Kerk moet ten laatste tegen de Meiwettelijke vorming der geestelijkheid protesteeren wegens het bederf dat in de staatsscholen heerscht, en dat hoe langer hoe erger wordt. Eene veeljarige ondervinding heeft ons geleerd, dat de verleiding in de duitsche gymnasiën reeds ver is gevorderd; hoe het er op de universiteiten uitziet, kan men uit de woorden van Döllinger afleiden, die in eene hoogdravende lofrede op de universiteiten het stichten van convicthen met deze woorden aanbeveelt:

„Waarom laten wij, Duitschers, dan zoo geheel en al eene stichting varen, die door verstand en ondervinding evenzeer wordt aanbevolen, die duizenden vaders en moeders, *van slapelooze nachten, van nijpenden kommer en van pijnlijken angst* zou verlossen, en vele jongelingen voor den ondergang, andere voor levenslång berouw zou bewaren.”

Zoo is het, duizenden vaders en moeders verduren slapeloze nachten, nijpenden kommer en pijnlijken angst omdat hun zoons zich op de openbare scholen aan een losbandig leven overgeven; en de Kerk zou niet bevreesd zijn, als hare kinderen, welke zij voor het heilig en maagdelijk priesterschap, heilig en kuisch moet opleiden, aan deze scholen worden toevertrouwd! Het bederf zal echter nog grooter worden en zelfs tot de lagere scholen doordringen, naarmate de invloed der Kerk op de lagere scholen wordt verzwakt of ook geheel wordt weggenomen. Nu reeds is men zoo ver gegaan, dat men haar, die het meest tot de beschaving der volken heeft bijgedragen, elk toezichtsrecht op de scholen betwist en alle religieuzen uit de scholen verdrijft, terwijl men oud-katholieke professoren aan roomsch-katholieke scholen laat blijven. Aan leerlingen van gymnasiën en universiteiten verbiedt men leden eener godsdienstige vereeniging te zijn. Wat men met dat alles bedoelt, is duidelijk: het is de godsdienstlooze school. Maar die godsdienstlooze school zal bij ons dezelfde vruchten voortbrengen, die zij in Noord-Amerika heeft voortgebracht: *ongeloof* namelijk en *zedeloosheid*.

28. Ouders en Kerk hebben recht op de school, en daarvoor zullen zij strijden en overwinnen.

Militarismus.

De school is een middel om de opvoeding

nog verder te voltooien. Daarom heeft hij, die recht heeft om voor de opvoeding te zorgen, ook recht op de school. Uit het goddelijk wetboek, dat de Schepper der natuur in het menschelijk hart heeft geschreven, kunnen de ouders bewijzen, dat zij verplicht zijn, maar ook het recht hebben om hunne kinderen op te voeden. De Kerk kan haar recht bewijzen uit die laatste woorden, welke Christus voor zijne hemelvaart tot de Apostelen heeft gesproken: „Leert alle volken... alle dagen tot aan het einde der wereld.” En al zou de Staat weigeren dien goddelijken roep der Kerk te erkennen, zoo moet hij ten minste het recht erkennen, dat de Katholieken hebben, om de opvoeding hunner kinderen aan de Kerk toe te vertrouwen.

Maar welk recht op de opvoeding der kinderen kan de Staat aanhalen? Hoe kan hij dat recht zoo ver uitstrekken, dat het recht der ouders en der Kerk daardoor verkort wordt? Heeft hij wel aanleg om de kinderen op te voeden?

Want die opvoeding is een zeer teeder punt, en men zou zeggen, dat de staatsarm, bestemd om boosdoeners op te knopen, en oorlog te voeren, juist niet gemaakt is, om een zoo teedere zaak aan te vatten. In weerwil van dit alles beschouwt de Pruisische Staat de school als zijn gebied, waarover hij vrij kan beschikken, en waarover hij inderdaad beschikt op eene wijze, gelijk geen andere staat ter wereld.

Op dit oogenblik wil hij zijne macht tot op de seminariën en de opvoeding der geestelijken uitstrekken, en het eerste heerlijk werk, dat hij op dit gebied volbracht, was het sluiten der jongensconvicten, aan welke de Katholieken hunne kinderen bij voorkeur toevertrouwd, zeker als zij waren, dat hunne zonen daarin voor verleiding bewaard zouden blijven, en zich met ernst, vlijt en schitterenden uitslag op hunne studiën zouden toeleggen. Nu ziet men echter ook, hoe ten gevolge van de Meiwetten alle achting voor de vaderlijke rechten en de persoonlijke vrijheid verloren gaat; en als brave jongelingen volgens den wil hunner ouders onder toezicht des bisschops en van geestelijken in een partikulier huis willen samen leven en studeeren, dan ook wil de Staat zich daarmede inlaten, en sluit die van ouders en kinderen gezegende toevluchtsoorden.

Derhalve is het geheele gebied der school aan den Staat onderworpen en deze onderwerping is te nadeeliger voor de vrijheid, omdat de schoolplicht en de zorg voor een levensstaat niet zelden noodzaken tot het bezoek van scholen, die met de wenschen, de overtuiging en het geweten der ouders in strijd zijn. Dit gaf zelfs een vijand der Kerk, de radikaal Ledru-Rollin toe, toen hij uitriep: „Kan er wel een grooter harteleed voor ouders worden uitgedacht dan de verbanning hunner kinderen naar

scholen, die zij als schuilhoeken des bederfs beschouwen, of de inlijving hunner kinderen bij een vijandelijk leger, ten dienste des vijands."

De overmaat des onheils echter zal heil voortbrengen. Want door de Meiwetten heeft men de Kerk godwongen tegen de aanmatigingen van den Staat op de school hare stem te verheffen; bij de Kerk zullen zich die duizenden vaders en moeders aansluiten: „welke slapelooze nachten, nijpenden kommer en pijnlijken angst te verduren hebben, omdat hunne kinderen de openbare scholen bezoeken," en het getal dier vaders en moeders zal altijd grooter worden, naarmate men den invloed der Kerk op de school verzwakt, en daardoor de school aan het bederf overlevert. Gelijk in Frankrijk en België reeds is geschied, zoo zullen ook in het Duitsche Rijk de vereenigde krachten van Kerk en tallooze ouders ten laatste de overwinning behalen in den strijd voor de haar betamende vrijheid van onderwijs, en die overwinning is te zekerder, naarmate het eigenbelang en de tegenspraak der duitsche staatsmannen, die Rome bestrijden, zich openlijker zullen toonen. Het zijn meestal professoren. Overal hebben zij op het gebied van koophandel, van nijverheid en kunst voor de vrijheid van concurrentie geijverd, slechts in hun eigen domein willen zij daarvan niets hooren; en toch werkt de concurrentie nergens zoo goed als op de school,

daar zij den naijver opwekt, zonder welken niets belangrijks wordt geleverd. Die tegenspraak en dat eigenbelang kunnen op den duur, tegen het klaarblijkelijk recht, en de krachtige gewetensstem der ouders en der Kerk, geen stand houden. Bijgevolg met nieuwe moed den strijd tegen het onderwijs-monopolie en den schooldwang van den staat maar voortgezet.

Op gelijke wijze — in 't voorbijgaan gezegd — zullen Kerk en volk met vereenigde krachten het militarismus den oorlog aandoen. Nergens wordt aan de inlijving der theologanten bij het leger zoo vast gehouden, als sinds de Meiwetten in Pruisen. Tengevolge daarvan zullen de theologische studiën verbrokkeld worden, wjl militiedienst en theologie slecht samen gaan. Hierdoor wordt de Kerk *gedwongen* ook tegen de altijd grootere uitbreiding van het militarismus op te treden, en zij zal bij het volk, dat den zwaren last van het militarismus al te wel gevoelt, ontelbare bondgenooten vinden, en ook in dit punt de vrijheid der burgers doen zegevieren.

29. De Meiwetten beletten de vrije uitoefening der kerkelijke bedieningen.

De Meiwetten verkorten de vrije uitoefening der kerkelijke bedieningen. Hier is echter zulk een overvloed van stof, dat wij slechts het voornaamste

kunnen aanraken; de schending der eigen administratie van de kerkelijke goederen door ze in beslag te nemen, en zich van de kerkregisters meester te maken, zullen wij met stilzwijgen voorbijgaan. Evenmin kunnen wij van alle gevallen spreken, waarin de vrijheid der Kerk bij het toepassen van geestelijke straffen, sinds het begin der nieuwe politiek in Pruisen, is verkort en miskend; wij moeten ons met eenige aanhalingen vergenoegen.

30. Vooral van het strafrecht.

Een Bisschop kan kerkelijke straffen opleggen; zoo kan hij b. v. den banvloek over iemand uitspreken, het interdict op eene Kerk leggen enz.; krachtens goddelijk recht is hij daarin vrij, maar de nieuw kerkelijke politiek belet hem zulks. De heilige Paulus zou zich moeilijk hebben verantwoord. De Meiwetten verbieden kerkelijke straffen op vernederende wijze toe te passen, en in het algemeen de grenzen van het zuiver godsdienstige te overschrijden. Men zou derhalve zeer zeker den heiligen Paulus veroordeeld hebben: „omdat hij de geëxcommuniceerden aan Satan overgeleverd” en hun den omgang met anderen ontzegd had. Doch geen scherts; toonen wij aan, hoe de vrijheid der Bisschoppen bij het opleggen der kerkelijke straffen geërbiedigd wordt.

31. Het Vaticaansch Concilie.

De vaticaanse kerkvergadering had den banvloek uitgesproken over allen, die aan de pauselijke onfeilbaarheid niet wilden gelooven; en alle Bisschoppen der wereld, de gansche clerus, alle leeken op zeer weinige uitzonderingen na, hebben zich aan dat decreet onderworpen. Zoo ooit dan was op deze verklaring der geloofsleer het volgend artikel der pruisische grondwet van toepassing:

„De Roomsche-Katholieke Kerk regelt zelfstandig hare zaken.” In weerwil daarvan heeft men de professoren der katholieke theologie, welke het vaticaansch concilie niet aannamen en den strijd tegen Rome begonnen, in hunne betrekking, die uitsluitend door roomsch-katholieke priesters moet bekleed worden, gelaten en beschermd; onder bedreiging van weggejaagd te worden heeft men de leerlingen van het gymnasium te Braunsberg gedwongen het godsdienstonderwijs van een gebannen, oud-katholiek priester bij te wonen; de katholieke soldaten te Insterburg, Wehlau en Gumbinnen, de katholieke krankzinnigen te Allenberg en de katholieke gevangenen in het werkhuis te Tapiaw heeft men eveneens genoodzaakt bij de godsdienstoefening van zulk een priester tegenwoordig te zijn, ofschoon die door de Kerk als heiligschendig werd gebrandmerkt. Hij echter, die volhoudt dat mannen, die van de Katholieke

Kerk zijn uitgesloten, en inderdaad er van gescheiden zijn, niettemin alle rechten van Roomsch-Katholieken genieten, en zulke mannen onder zijne bescherming neemt, verkracht niet slechts de vrijheid van geweten, maar verlamt tegelijkertijd de plechtigste uitoefening van het kerkelijk leerambt en strafrecht, gelijk ze in een algemeen concilie worden uitgeoefend.

32. De Bisschop van Ermeland.

De Bisschop van Ermeland had over katholieke priesters de suspensie en den banvloek uitgesproken. De regeering meende dat hij zodoende tegen de wetten had gezondigd; de Bisschop was van tegenovergestelde meening. In plaats van hem wegens die veronderstelde wetsovertreding te dagvaarden, verlangde men van hem eene onvoorwaardelijke erkenning van de *onbeperkte* geldigheid der landswetten, en toen het ministerie met de bisschoppelijke verklaring niet tevreden was „sperde” men zonder rechterlijk vonnis en zonder aangave eener wet, het inkomen des Bisschops.

Zelfs heidensche wijsgeeren hielden het voor ongeoorloofd, onbeperkte gehoorzaamheid aan alle staatswetten te beloven, omdat ze wel eens tegen de rechtvaardigheid konden strijden; geen christenmenschen echter kan er aan twifelen, dat men in dit geval eerder aan God dan aan de menschen moet gehoorzamen. Een christen mag nimmer of nooit iets doen tegen

het geloof, al zou een staatswet zulks onder bedreiging van de doodstraf bevelen.

33. De kerk van den H. Pantaleon.

Naar roomsch-katholieke zienswijze moet het misoffer van een geëxcommuniceerden priester voor een heiligschennis worden gehouden. Mgr. Namszanowski verbood daarom dat de godsdienstoefening voor de katholieke militairen in de kerk van den H. Pantaleon te Keulen werd gehouden, wjl de oud-katholieken van die kerk voor hun godsdienstoefening hadden gebruik gemaakt; het ministerie van oorlog echter bestrafte hierop den veldbisschop Namszanowski met hem uit zijn ambt te ontzetten. Maar aan wie komt eigenlijk ten laatste het recht toe om te oordeelen, of het betaamt of niet, in eene plaats het heilig Misoffer op te dragen? Den minister van oorlog of den Paus, den commandant of den Bisschop?

34. Afkondiging der excommunicatie.

Nog veel meer heeft de wet van 13 Mei 1873 de Kerk in het vrije gebruik van straf- en tuchtroede belemmerd; zij wil de grenzen aanwijzen tot hoever die tuchtmiddelen mogen gebruikt worden, en verbiedt zelfs de openbare afkondiging van den banvloek. Elke vereeniging heeft anders het recht, de uitsluiting van een lid aan de overige leden bekend te maken. Door de aangehaalde wet wordt de Katholieke Kerk

van dit recht beroofd, want het getal harer leden is zoo buitengewoon groot, dat zij onmogelijk de uitsluiting van een lid aan alle overigen kan doen weten, tenzij bij openbare afkondiging.

35. Weigering der absolutie.

Volgens diezelfde wet mag verder niemand met kerkelijke straffen bedreigd, die straffen niet toegepast of afgekondigd worden, om allen invloed op de verkiezing te voorkomen, opdat allen vrij van hun recht om in eene bepaalde richting te stemmen of niet gebruik maken.

Als tot die kerkelijke tuchtmiddelen behorende beschouwde de regeeringscommissaris ook de weigering der absolutie; en tot de publieke verkiezingsrechten behoort zeer zeker de verkiezing der pastoors, zooals de Meiwetten die voorschrijven.

De Kerk heeft echter strenge straffen bepaald tegen allen, die zonder machtiging en tegen den wil der geestelijke overheid iemand in eene kerkelijke bediening zouden indringen. Niettemin beletten de Meiwetten den Bisschop iemand daarom te straffen, of ook de van de Kerk bepaalde straffen af te kondigen; evenmin zou een priester de absolutie mogen weigeren aan iemand, die bij zulk een verkiezing, welke tegen geloof en Kerk strijdt, zijn stem heeft gegeven; hij zou in dat geval de absolutie moeten geven, al verbiedt hem zijn katholiek geloof nog zoo bepaald,

het Sacrament der biecht op zoo heiligschennige wijze te onteeren. Nog meer; om die absolutie zou men hem kunnen dagvaarden, al valt die ook onder het geheim der biecht, zoodat de biechtvader niet de minste opheldering kan geven, om welke redenen hij die geweigerd heeft 1).

36. Suspensies.

Een ander recht der Bisschoppen bestaat hierin: dat zij ook zonder vorm van proces een priester de geestelijke bedieningen kunnen verbieden. Bij geestelijke bedieningen namelijk kunnen gewetenszaken voorkomen, die in een geregeld proces niet kunnen besproken worden zonder ergernis te geven; overigens kan in vele plaatsen dat proces niet gevoerd worden, om de eenvoudige rede, dat de Bisschop niet bij machte is de getuigen te doen verschijnen om getuigenis af te leggen.

Hierbij moet men niet uit het oog verliezen, dat van de geestelijke bezorging der geloovigen, vaak hun eeuwig heil afhankelijk is, en derhalve kan een Bisschop, die voor de heiligste belangen zijner onderhoorigen moet zorgen, soms in geweten verplicht zijn een priester, die volgens de geloofwaardigste getuigenissen onbekwaam of onwaardig is,

1) Dit geval is werkelijk reeds voorgekomen. De Rector van Stirum (Oberhausen) werd om hetgeen hij in den biechtstoel zoude gezegd hebben, beschuldigd en veroordeeld.

in zijne bediening te schorsen, al zou hetgeen tegen hem wordt ingebracht, niet gerechtelijk kunnen bewezen worden. Kan men nu wel beweren dat in zulk geval, wáar er spraak is van de eeuwige belangen der ziel, de Kerk niet hetzelfde recht zou hebben, dat ieder burger heeft, om een dienstbode uit een post van vertrouwen te verwijderen?

De ontslagen priester is daarom niet van alle recht verstoken, maar zelfs in zulk geval kan hij zich van den Bisschop op den Paus beroepen, en dat hij te Rome, in geval hij onschuldig is, ook recht kan verkrijgen bewijzen verscheiden vonnissen uit den laatsten tijd. Overigens zijn de suspensies *ex informata conscientia* in Duitschland uiterst schaarsch; die der oud-katholieke geestelijken kunnen niet als zoodanige beschouwd worden, en al zou men dat ook doen, dan is toch zeker, van de 1000 priesters in Duitschland en van de 100,000 elders ternauwernood één wegens oud-Katholicismus gesuspendeerd.

In het duitsche Rijk zijn de suspensies eerst door de nieuwe kerkpolitiek zeer talrijk geworden. Zoo bij voorbeeld hebben de ministers 200 Jezuïeten zonder proces in *alle* priesterlijke bedieningen gesuspendeerd, en dat was nog maar een voorspel van de suspensies of „Sperrungen”, die op de Meiwetten volgden. En het mooiste daarbij is dat men steeds voortgaat tegen de willekeur der Kerk in het sus-

pendeeren te ijveren, en het recht der Bisschoppen om iemand *ex informata conscientia* te suspendeeren doodeenvoudig vernietigt.

37. Het koninklijk gerechtshof voor kerkelijke zaken.

Ten laatste eindelijk is het koninklijk gerechtshof bevoegd om alle kerkelijke strafvonnissen te vernietigen, en deze bevoegdheid strekt zich niet slechts uit tot alle, die na de afkondiging der Meiwetten zijn uitgesproken — gelijk dit in beschaafde landen mode is — maar heeft ook terugwerkende kracht. Dit volgt duidelijk uit het vonnis dat ten gunste van Mönikes tegen den Bisschop van Paderborn is geveld. Het is dan ook werkelijk een heel eigenaardig gerechtshof; in het huis der afgevaardigden werd het met den naam van phantasiestuk bestempeld.

De gewone gerechtshoven hebben een wetboek, waaraan zij zich moeten houden.

Maar aan welk wetboek moet het gerechtshof van Berlijn zich houden, wanneer het *over kerkelijke zaken* uitspraak doet? Men heeft wel gezegd: aan de wetten van den Staat. Maar die wetten bevatten geen bepalingen voor al die kerkelijke aangelegenheden waarover dat gerechtshof moet beslissen.

Welk recht zal men in dit geval volgen? Misschien het canonieke? Dat is niet mogelijk, want de oprichting zelve van dat gerechtshof s'rijdt tegen alle canonieke wetten. Daarom nog eens gevraagd:

naar welk recht zal men in dat geval beslissen? Moeielijk zal men iemand vinden, die hierop kan antwoorden. Paragraaf 11 dier aangehaalde wet spreekt wel van de *algemeene rechtsbeginselen*; doch waar zijn echter die algemeene rechtsbeginselen te vinden?

Misschien in de wetten van Pruisen en het Duitsche Rijk? Daar zijn zij inderdaad in duizenden paragrafen op bijzondere gevallen toegepast. Maar als men met die woorden dat bedoelde, dan was het stellig niet noodig ze in de staatswetten op te nemen. Daarom herhalen wij nog eens de vraag: waar vindt men toch die algemeene grondbeginselen? Bij welke wetgeleerden? Bij welke professoren? Helaas! alles wordt aan de „vrije” overtuiging van het gerechtshof overgelaten. Er bestaat geen ander middel om uit die radeloosheid te geraken; en dat die radeloosheid bestaat, gaf de „*Köln. Zeitung*” toe, toen zij schreef: „Betrekkelijk het kerkelijk recht der Katholieken bestaat voor het oogenblik een volkomen radeloosheid en om zoo te zeggen regeeringloosheid.”

Daarbij komt nog, dat de Bisschoppen volgens hun katholiek geloof dusdanig gerechtshof niet mogen erkennen, en bijgevolg daar niet mogen verschijnen om zich te verdedigen. Zoo wordt het gerechtshof voor kerkelijke aangelegenheden genoodzaakt, niet slechts zonder behoorlijk recht, maar ook zonder verdediging des beschuldigde zitting te houden. Zulk een gerechts-

hof is inderdaad geen geneesmiddel tegen de voorgewende willekeur der Bisschoppen. Het laatste gevolg er van zal zijn, dat de willekeurige inmenging der leeken de plaats zal innemen van het strafrecht, dat God aan de Bisschoppen verleend heeft, zoodat eindelijk de kerkelijke tucht geheel zal vernietigd worden.

88. De kanselparagraaf en de vrijheid om te prediken.

Een heilig beroep der Kerk is het predikambt, en zoo ooit de vrijheid noodzakelijk is, dan is het in dit ambt. Een apostolisch priester moet onverschrokken de goddelijke wet verkondigen, al werd hij met den dood bedreigd. Hoe vele missionarissen hebben hun bloed niet vergoten om dezen plicht te vervullen? Daar komt nu de zoogenoemde „kanselparagraaf” met de verklaring, dat onder gevangenisstraf geen geestelijke, „staatszaken mag aankondigen of bespreken op eene wijze, die voor den openbaren vrede gevaarlijk is.” Gaarne geven wij toe, dat een geestelijke in zijn preek niet over politiek moet spreken; maar wat moet hij doen als de Staat in zuiver godsdienstige zaken wetten geeft, die met het katholiek geloof en geweten in strijd zijn; zodoende wordt van den godsdienst zelve eene staatszaak gemaakt, waarover de priester het volk onderrichten moet; en toch kan hij dien plicht niet vervullen zonder vrees, dat hij door een bespiedend marechaussee of door andere geheime agenten zal beschuldigd worden.

Men was voornemens een dergelijke paragraaf in de perswet op te nemen, maar toen vernam men een angstkreet uit de geheele onafhankelijke pers, die volhield dat zulk een bepaling met hare vrijheid onverdragelijk was. Hieruit volgt echter dat die paragraaf te erger tegen de vrijheid strijdt in die zaak, waarin zij meer dan in elke andere wordt vereischt, en voor welke vrijheid Christus en ontelbare martelaren hun bloed vergoten hebben.

39. Maatregelen tegen het geven van den Catechismus.

Niets is minder staatsgevaarlijk dan het onderwijs van den Catechismus. Nergens zijn derhalve beperkingen der vrijheid minder noodzakelijk dan bij die doodonschuldige, christelijke leering, en evenwel, wat hebben wij al niet ook op dit gebied beleefd? Men denke slechts aan de verschillende verordeningen die voor het bijzonder godsdienstonderwijs in Posen zijn gegeven. Ook kan men aan „gesperde” geestelijken het christelijk onderwijs, als zijnde eene volgens de Meiwet strafbare ambtsbediening, even goed verbieden als het prediken.

40. Vereenigingen.

De Katholieke Kerk begunstigt de godsdienstige vereenigingen, de minister van eeredienst integendeel heeft die aan de universiteiten en gymnasiën verboden; niet eens heeft men de schoonste en onschul-

digste vereeniging: die der heilige kindsheid, overal gespaard.

41. Religieuze Orden.

De Katholieke Kerk prijst zeer hoog de religieuze orden, en houdt de religieuze beloften voor verheven daden der christelijke volmaaktheid en des katholieken godsdienst. De liberale dagbladen kondigen reeds eene wet daartegen aan. Doch nu reeds werken de bestaande wetten en verordeningen zeer nadeelig voor de vrijheid van het religieuze leven. Hoe zeer moesten de schoolzusters niet boeten voor eene belofte, waardoor zij zich bij eene orde aangesloten hadden! Dat gaf aanleiding om velen van haar uit de school te verwijderen, ofschoon zij het examen hadden afgelegd en hare verdiensten voor de school door het volk gezegend en door de regeering vaak geprezen werden.

42. De kameel der wet tegen de Jezuïeten.

Hoe tegenwoordig het recht om volgens den geest der Katholieke Kerk religieuze beloften af te leggen, geëerbiedigd wordt, kan men zien uit de wet tegen de Jezuïeten. Daarin worden aan de Societeit van Jesus en de met haar verwante orden de pijnlijkste *persoonlijke* straffen opgelegd, ofschoon men bij de verhandelingen der commissie en der kamer niet een enkel bewijs heeft kunnen leveren: dat een enkel der duitsche Jezuïeten de wet ook maar in het minst zou overtreden

hebben; en niet tegenstaande men vijf volle dagen heeft besteed om allerlei zinnen voor te lezen, heeft men ze niet eens op een onvoorzichtig woord kunnen betrappen. Integendeel, die duitsche mannen hebben zich in den laatsten oorlog door hunne offervaardige liefde zoo zeer onderscheiden, dat hun op *allerhoogst bevel*, 80 gedenkpenningen voor *getrouwe plichtsbetrachting* zijn uitgereikt. In meer dan 2000 petitiën is het katholieke volk voor hunne onschuld opgetreden en gaf hun daardoor een zoo vereerend getuigschrift, als misschien *nooit* aan eene vereeniging werd geschonken. En waarom werden die allerswaarste persoonlijke straffen aan deze duitsche burgers opgelegd? Geen andere reden heeft men kunnen aanhalen: als dat zij eene gelofte hadden afgelegd, waardoor zij zich onherroepelijk aan de orde verbonden hadden; eene daad, die zij volgens de verklaring van Dr. Gneist, een hunner ergste vijanden, *ter goeder trouw*, voor een *patriotiek werk* konden houden. Toch werden zij niet slechts door de goede trouw verontschuldigd, maar krachtens de pruisische grondwet hadden zij ook het recht daartoe, zooals bewezen wordt én uit den tekst zelve, én uit de redevoeringen der afgevaardigden bij die verhandelingen gehouden, én uit de verklaringen der ministers, én eindelijk uit de praktijk, die vier en twintig jaren lang heeft bestaan. En welke zijn die tijdelijke straffen, die men heeft opgelegd aan hen, die zich in de

societeit lieten opnemen, iets wat zij ter goeder trouw en krachtens de grondwet, en als iets, wat de Kerk ten hoogste goedkeurt, konden doen?

Beroep en werkkring gaven aan de Jezuïeten eene eervolle plaats onder hunne medeburgers; de wet maakte een einde aan hun arbeid en sloot hunne huizen.

Als Duitschers bezaten de Jezuïeten en de leden der met de Jezuïeten verwante orden een vaste woonstede, waardoor in hun onderhoud werd voorzien; de wet liet toe hen daaruit te verdrijven.

Zij waren kinderen des volks; de wet tegen de Jezuïeten gaf aan den staat de macht hen uit het ouderlijk huis te slepen.

Zowel de burgerlijke wetten, als de regels der orden liet aan de meesten onder hen de bevoegdheid, eigendommen te hebben; de Jezuïetenwet maakt het mogelijk hen uit hun eigen woning te verdrijven en in eene woeste en vreemde landstreek te interneeren.

Tegen alle deze maatregelen zijn de betrokkenen van alle recht verstoken, ze kunnen zonder rechterlijk vonnis worden toegepast; en zulks geschiedt in een tijd, waarin geen dief, roover of moordenaar kan gestraft worden, zonder het nauwkeurigst onderzoek. Dat vond zelf de aanvoerder der nationaal-liberalen te erg, en meende dat zoo iets bij beschaafde volken niet meer in gebruik was.

Nog erger is echter de onbepaaldheid der wet, die gemaakt is niet enkel tegen de Jezuïeten maar ook

tegen de met de Jezuïeten verwante orden, en soortgelijke congregatiën.

Hoe ver gaat die verwantschap? dat wordt niet gezegd.

Waarom kan men die verwantschap kennen? dat wordt niet gezegd.

Daarom hangt het zwaard van Damocles boven ieder orde; immers wat belet ieder orde in het bijzonder met de Jezuïeten verwant te noemen, zooals bijvoorbeeld de Vaders van den H. Geest?

En als de bondsoverheden een duitsch burger of eene duitsche vrouw van die verwantschap met de Jezuïeten in den zin der wet beschuldigen, dan kan die duitsche burger of die duitsche vrouw zich niet op de bescherming der gerechtshoven beroepen, om die bedreigde straffen te ontgaan.

In de pruisische kamer werd meer dan eens bitter geklaagd over de willekeur der ambtenaren en de huishouding der ministers. Bij de interpellatie over pastoor Wehn, die wegens weigering om de kerkregisters af te geven, door den landraad voor onbepaalde tijd in de gevangenis werd geworpen, heeft de aanvoerder der nationaal-liberalen zich aldus geuit:

„Onze wetten, het strafwetboek en alles, waarin de grenzen van het recht der partikulieren en der staatsmacht worden afgebakend, vervallen tegenover de politie tot volslagen onbeduidendheid.... Het

gansche vermogen en de vrijheid des ganschen levens is aan den pennestreek van een bestiersambtenaar overgeleverd. *Zulk een toestand strijdt tegen de waardigheid van een rechtsstaat . . .* In alle omstandigheden des levens, waarbij een eenvoudig verstand zelfs niet in de verte aan politie denkt, ziet men plotseling het een of ander bestuur, dat nooit den naam van politie draagt, als politie verschijnen Als de zaken zoo staan zijn al onze wetten overtollig."

Die weigering echter, om zich langs gerechtelijken weg tegen mogelijke willekeur der ambtenaren te mogen verdedigen, is bij de bestrijding der Jezuïeten en der met hen verwante orde, tot wet verheven, tot groot nadeel van ontelbare duitsche burgers. En de liberalen, zij die altijd pochen op de gerechtelijke bescherming der burgerlijke vrijheden, zij hebben niet slechts, volgens de uitdrukking der *Köln. Ztg.* dien „kameel van een wet" ingeslokt, maar hebben bovendien, zooals de *Rheinische Zeitung*, een ander blad dat den Jezuïeten zeer vijandig is, zegt: deze *uitzonderingswet van de ergste soort*, uitgelokt en nog scherper gemaakt. De afgezette Bisschoppen namelijk en de geestelijken, die krachtens de Meiwetten veroordeeld zijn, kunnen niets slechts gelijk de Jezuïeten geëxterneerd en geïnterneerd, maar bovendien van hun burgerrecht vervallen verklaard, en uit het rijksg gebied verbannen worden.

Wel hebben deze priesters geestelijke bedieningen, hun door de Meiwetten verboden, verricht, maar dat hebben zij gedaan omdat die Meiwetten in strijd waren met hunne godsdienstige overtuiging; en zoo is dan de laatste grond, waarom zij in ellende zijn verstooten, geen ander dan hunne overtuiging, hun godsdienst, hun geloof.

48. Algemeen verbod van Falk om Mis te lezen en te absolveeren.

Thans zullen wij eerst spreken over de wijze waarop de wet tegen de Jezuïeten wordt uitgevoerd.

Daar de bepalingen op verschillende wijze konden verstaan worden, had men tegenstrijdige vonnissen uitgesproken. Toen bepaalden de heeren ministers van binnenlandsche zaken en van eeredienst den 2 September 1872 dat: over het algemeen elke priesterlijke en op het heil der zielen betrekking hebbende handeling der orde moest beschouwd worden, als zijnde door het uitvoeringsdecreet van 5 Juli 1872 verboden; dat bijgevolg aan de orde het prediken, het biechthooren, het absolveeren, het mislezen en de toediening der Sacramenten, en verder de leiding der congregatiën en geestelijke oefeningen *onvoorwaardelijk* verboden moest worden.

Hoe hard de wet tegen de Jezuïeten ook moge zijn, zoo zegt ze toch volstrekt niet, dat aan elk Jezuïet in het bijzonder elke geestelijke bediening in het alge-

meen verboden is; daarin werd niet bepaald dat een ieder der uit hunne huizen verdreven Jezuïeten, zich moest onthouden van de meest private en onschuldigste bedieningen, zoo als: van mis te lezen in eene huis-kapel, of ook van de geheimste en zuiver geestelijke, zoo als van het geven der absolutie.

De ministers verboden echter alle geestelijke bedieningen *zonder uitzondering*, het mislezen en absolveeren daaronder begrepen; tegen het geven der absolutie hadden zij het zelfs heel in het bijzonder gemunt, ofschoon die onder het zegel van het geheim der biecht valt.

Zoo verboden zij het absolveeren voor de eerste maal, toen zij de toediening der Sacramenten verboden; voor de tweede maal, toen zij het biechthooren verboden, en als of dat nog niet voldoende was voegden zij er nog bij: dat men de *absolutie niet mocht geven*.

Wilden zij wellicht daarmede te kennen geven, dat er volstrekt geen geestelijke bediening bestaat, die in Pruisen niet onder het bereik valt van het verbod eens ministers, ofschoon in de grondwet van dat land te lezen staat: „de vrijheid van godsdienst, en van gemeenschappelijke godsdienst oefeningen in huis en in het openbaar wordt gewaarborgd.”

44. Meiwetten.

In één punt echter is de wet tegen de Jezuïeten door de jongste Meiwetten nog overtroffen,

De uitoefening van geestelijke ambtsverrichtingen is door de Meiwetten op zeer groote schaal verboden immers in § 23 over de opvoeding en de aanstelling der geestelijken, wordt gezegd:

„Wie in een ambt, dat hem in strijd met de voorschriften van §§ 1—3 is opgedragen, geestelijke ambtsbedieningen uitoefent, wordt gestraft met eene geldboete van 100 daalders. Aan diezelfde straf is hij onderworpen, die geestelijke ambtsbedieningen uitoefent in een pastoorsplaats, die hem niet voor altijd is opgedragen, zoodra hem namelijk van den opperpresident is aangekondigd, dat men begonnen heeft dwangmiddelen te gebruiken om die plaats te doen bezetten.”

45. Interdict van den Opperpresident.

Hierin bestaat het zoogenaamde interdict van den opperpresident, waarvan de allerdroevigste gevolgen zich steeds doen gevoelen, al komen geestelijken uit den omtrek in dringende gevallen hulp aanbieden. Die hulp kan misschien in steden, waar vele geestelijken wonen, gemakkelijk gevonden worden, maar op het platteland is het anders, daar vindt men vaak niemand anders dan den pastoor, en die moet soms verscheidene gemeenten tegelijk bedienen. Wordt dan de *Sperrung* streng doorgevoerd, zoo volgt daaruit: dat het voornaamste deel van den openbaren eeredienst, de zondagsmis name-

lijk, moet wegvallen, omdat de naburige geestelijken des Zondags hunne parochie niet kunnen verlaten. Om diezelfde reden zou men in die parochie op vooravonden van zon- en feestdagen niet kunnen biechten; en zoo drukt het interdict van den opper-president reeds harder dan het kerkelijk interdict, dat zooals men weet, predikatie en biecht niet belet. Doch in een punt vooral verschilt genoemd interdict van het kerkelijke, en kan daarin niet zonder barbaarschheid ten uitvoer worden gebracht.

46. Hardheid jegens stervenden.

Hij die weet wat zielzorg en ziekenbediening beteekenen, weet ook hoe schielijk en onverwachts doodsgevaar soms komt. In dit geval moet men volgens katholieke leer en gebruik terstond een priester, en bij dreigend gevaar een naastbijzijnden priester gaan halen. Maar wie is die priester, die het kortste bij is? dat is juist de gesperde pastoor of assistent, en die priester is in geweten verplicht, zelfs met levensgevaar dien zieke te gaan helpen, anders zou hij een huurling wezen; want een goed herder, zegt de Zaligmaker, geeft zijn leven voor zijne schapen. Ontelbare katholieke priesters zijn dan ook als slachtoffers der liefde aan het ziekenbed bezweken. Nu komt echter de Meiwet en verbiedt aan dien gesperden priester dien zieke te bedienen, al schreeuwt hij in zijn doodsangst nog zoo zeer om priesterlijke hulp.

Niet lang zal het duren of vele dorpspastoors zullen gesperd zijn, maar wat te doen, als eene aanstekelijke ziekte uitbreekt, dat is toch zeer goed mogelijk? wat te doen, als dan naburige pastoors niet kunnen helpen, terwijl zij òf zelven gesperd, òf in hunne parochiën met arbeid overladen zijn? wat te doen als de worgengel overal rondgaat en allen met schrik en angst vervult, en allen dringend den bijstand van hun zielzorger afsmeken? wat te doen, indien die zielzorger zelf, wat God verhoede, een verrader werd van zijne heilige bediening en van zijne parochiekinderen, en weigerde hun dien geestelijken troost te geven? Het verbod: geestelijke bedieningen nit te oefenen, drukt oneindig meer op het volk, dan op de geestelijken, en toch wordt hij, die tegen dat verbod misdooft, met zware geldboeten bedreigd. Niet ten onrechte heeft de protestantsche afgevaardigde, graaf Schweinitz gezegd: dat zulke wetten de *hoogste verbittering bij de katholieken* moesten veroorzaken, en dat het katholieke volk zulke wetten niet verdient, *na een oorlog*, waarin het met de overige bevolking, in trouw en opoffering voor het vaderland heeft gewedijverd.

De verbanningswet maakt het niet beter. Is de priester verwijderd, dan kan hij den zieke geen geestelijke hulp verleenen, zoodat deze in dien verschrikkelijken nood van allen troost verstoken

blijft 1). In dat geval is de priester wel is waar verplicht naar zijne parochie terug te keeren, maar daardoor zelf komt hij in de verschrikkelijke noodzakelijkheid van te moeten kiezen: tusschen eene tweede overtreding der wet, en verraad aan zijne heiligste plichten.

47. Protest der gewetens.

Op die wijze dringt de ambtenaarsstaat door tot in de zuiverste gewetenszaken, en ordent die in strijd met het katholiek geweten. Om zijne bevelen door te drijven is hij verder verplicht overal politieagenten te plaatsen; bijgevolg politieagenten onder de preekstoel, om te luisteren of niets staatsgevaarlijks gepredikt wordt; politieagenten naast altaar en biechtstoel, om te waken, dat daar geen gesperde priesters geestelijke bedieningen doen; politieagenten naast den Bisschop, wanneer hij gaat vormen, om het oog te hebben op alles, wat de openbare orde zou kunnen storen; politieagenten op straat en achter heiningen, om te beletten dat vreugdeschoten worden gelost ter eere van een priester, die uit de gevangenis komt; politieagenten op de grenzen der kreitsen, der regeeringskringen, der provinciën, van den Staat en van het Duitsche Rijk, op alle wegen

1) Volgens de dagbladen zijn in eene parochie van het bisdom Trier, reeds drie Katholieken zonder Sacramenten gestorven.

en straten, om aan geëxterneerden en verbannen priesters en Bisschoppen het terugkeeren te beletten, of anders de teruggekeerden wederom in handen te krijgen.

Om die bepalingen en wetten uit te voeren, zijn ambtenaren bezig met huisvisitatiën, om op te sporen of daar geen gesperde priesters, kerkregisters of dankadressen verborgen zijn; de gerechtshoven worden overladen met processen wegens geestelijke bedieningen, wegens doopen en mislezen, wegens prediken en biechthooren, wegens celebreeren en ministreeren, wegens bezoeken der zieken en begraven der dooden; de gevangenissen zijn vol met vicarissen en kapelannen, rectoren en pastoors, prelaten en Bisschoppen, die door geloof en geweten gedrongen, die bedieningen hebben uitgeoefend.

Als dat zoo moet voortgaan, als die koude ambtenaarsstaat, die reeds nu gelijk een spokend nachtmerrie op de wereld drukt, ons niet slechts uitwendig bij alle mogelijke beweging mag dwarsboomen, persen, drukken en knijpen, maar tot het binnenste heiligdom van ons geloof en geweten zal doordringen, om daar ook met geweld den baas te spelen, dan zal de toestand onhoudbaar en wanhopig worden, maar dan ook, als onze natuur tot in de diepste diepte zal zijn geschokt, dan zullen wij onverschrokken tegenstand bieden, dan kunnen wij den strijd voor onze vrijheid niet opgeven, *Nonpossumus*.

48. De Meiwetten zijn in tegenspraak met de grondwet.

Uit hetgeen gezegd is kan niet slechts de Katholiek, maar ook elk onafhankelijk man zien, dat de Meiwetten en vooral de wijze waarop zij uitgevoerd worden met de pruisische grondwet in strijd zijn. In een artikel, dat tot nog toe onveranderd is gebleven, waarborgt de grondwet: „de vrijheid van godsdienst en van gemeenschappelijke godsdienstoefeningen in huis en in het openbaar”; de Meiwetten daarentegen beboeten godsdienstige handelingen en zelfs de zuiverste geestelijke, zooals: mis lezen, toedienen der laatste Heilige Sacramenten niet uitgesloten, en de straffen zijn zoo hard dat men bij de hedendaagsche beschaafde volken daarvan geen voorbeeld vindt.

Diezelfde grondwet waarborgt aan de Roomsche Katholieke Kerk het onafhankelijk beheer en bestuur harer zaken, het eigendom en genot harer instellingen, stichtingen en fondsen, de afschaffing van het bekrachtigingsrecht van wege den Staat bij het benoemen tot kerkelijke ambten; de Meiwetten met hare toepassingen daarentegen onderdrukken de kerkelijke zelfstandigheid in de belangrijkste punten, heffen kerkelijke instellingen op, benemen de Kerk in verscheidene gevallen het eigendom en beheer harer bezittingen, en voeren het bekrachtigingsrecht bij het benoemen tot kerkelijke ambten weder in.

Deze tegenspraak bleek echter al te duidelijk en daarom heeft men na het indienen van het ontwerp der Meiwetten twee artikels der grondwet veranderd; die verandering is tegen den geest der grondwet, want de grondwet moet het richtsnoer zijn, waarnaar de andere wetten gemaakt, doch niet moeten omgekeerd die wetten het richtsnoer zijn, waarnaar de grondwet moet verdraaid worden.

Maar in weerwil van die verandering harmonieeren de Meiwetten toch niet met de grondwet; men kan immers niet aannemen dat het eerste gedeelte van een paragraaf der grondwet, iets verwaarborgt, en onder eed verwaarborgt, wat in het tweede gedeelte wordt teruggenomen; het zou immers belachelijk wezen indien een koning aan krijgsgevangenen onder eed het leven beloofde, maar daarbij zich voorbeheld om, als het hem beliefd, aan diezelfde gevangenen het hoofd af te slaan. Even belachelijk is het echter indien de Staat in de bezworen grondwet: zelfstandigheid, eigendom, inrichtingen van onderwijs en onafhankelijkheid bij het bezetten der kerkelijke ambten van de Kerk verwaarborgt, en zich daarbij wilde voorbehouden, dat alles naar welgevallen, door nieuwe wetten te vernietigen. Dat ware niet minder dan den spot drijven én met den eed, én met de beloften, én met het volk, dat eed en beloften ontvangen heeft.

Al wordt derhalve in de veranderde pruisische

grondwet gezegd, dat aan de Kerk slechts in zooverre zelfstandigheid bij hare bezetting en bediening der ambten, en eigendom harer inrichtingen en goederen, word verleend, als de staatswetten zulks bepalen, en niet dan onder toezicht van den Staat; dan spreekt het toch van zelf, dat de hier bedoelde staatswetten de zelfstandigheid der Kerk niet kunnen vernietigen, evenmin als zij het eigendom en bestuur van hare goederen aan den Staat kunnen overdragen, of het recht van bekrachtiging bij het bezetten der kerkelijke ambten aan den Staat kunnen geven. Wat de Meiwetten nochtans hieromtrent bepalen, hebben wij voldoende gezien.

49. Logen. Eenzijdige handelwijze.

Nu mogen wij hopen, dat een ieder duidelijk zal inzien hoe bedriegelijk het gezegde is, als zou de Kerk iets dergelijks, als in de Meiwetten wordt bepaald, aan andere staten hebben toegestaan. Men moet niet enkele bepalingen afzonderlijk nemen, maar allen samen; niet een enkelen ring, maar de geheele ketting; niet een enkel rad, maar het gansche werktuig dat bestemd is om de Kerk te verpletteren. Als men aldus alles samen neemt, zal men moeten toegeven, dat de Kerk nooit zoo iets aan een Staat heeft toegestaan.

Doch laat ons eens veronderstellen, dat de Kerk zoo iets aan den eenen of den anderen Staat vroeger heeft vergund, dan volgt daaruit volstrekt niet, dat de

Staat op *eigen* gezag hetzelfde bij wet kan afkondigen. Omdat ik aan iemand iets toesta, daarom heeft nog geen derde het recht mij datzelfde af te persen. Daartusschen bestaat een hemelsbreed verschil, of men zou moeten beweren dat een aalmoes aannemen, en iets stelen een en hetzelfde zijn. Met een goed buurman zal ik geen moeielijkheid maken, wanneer hij de grenzen wil regelen, desnoods zal ik hem zelfs een recht over mijn eigendom schenken. Maar als een derde zich hetzelfde eigenmachtig toeigent en daarbij dnidelijk te verstaan geeft, dat hij mijne positie wil ondermijnen, dan kan ik niet langer toegeven; en hem, die mij dan zou wijzen op hetgeen ik mijn goeden buurman heb toegestaan, zou ik antwoorden dat hij met het gezond verstand den spot drijft.

50. *Non possumus.*

Die Bisschoppen, die sinds eeuwen voor zooveel van hen afhing de zaken vriendschappelijk hadden besproken, en met inschikkelijkheid van weerszijde hadden geregeld, hebben ook bij deze gelegenheid verklaard, dat op die wijze meerdere dingen konden toegestaan worden; maar de liberalen hadden een een afkeer van elke vriendschappelijke oplossing; eigenmachtig wilden zij de grenzen tusschen Kerk en Staat bepalen en bij staatswetten kerkelijke en geestelijke zaken regelen, en verlangden dan dat de Bisschoppen de onbepaalde deugdelijkheid dier wetten onvoorwaardelijk zouden erkennen.

De Bisschoppen konden niet anders dan daartegen protesteeren, wilden zij niet de goddelijke, van den Staat onafhankelijke rechten der Kerk en daarmede haren goddelijken oorsprong verloochenen. Wat zou het hun hebben gebaat zich in de eene of de andere bijzaak inschikkelijk te toonen, en zich in zooverre aan wetten, die de Staat eigenmachtig had gemaakt, te onderwerpen? Dat gaf geen hoop op vrede met een vijand, die niets minder dan *onvoorwaardelijke* erkenning van *alle* staatswetten eischte, en het eenig gevolg daarvan zou zijn geweest dat zij in dien strijd hun allersterkst steunpunt verloren, dat namelijk: van het goddelijk recht en van die onafhankelijkheid der Kerk, zooals God die heeft geordend. Neen! niet de eene of de andere bepaling in het bijzonder, maar, zooals Dr. Falk het verlangde, de *gansche* Meiwetgeving moet men in aanmerking nemen; wordt die echter geheel uitgevoerd, dan is het met de Roomsche Katholieke Kerk in Duitschland gedaan. De Kerk zou een zelfmoord bedrijven, als zij zich niet tegen die wetten verzette; dat kan men verwachten in Turkije, waar de ambtenaar zich moet ophangen aan het zijden koord, dat de sultan hem toezendt, of ook in Japan, waar men zich op bevel der overheid den buik opensnijdt, maar de Kerk heeft een afschuw van die onvoorwaardelijke gehoorzaamheid. En wij, Katholieken, wij evenmin als onze Moeder de Heilige Kerk, kunnen wetten goedkeuren, die onze Kerk eerst tot slaaf in

zouden maken en later vermoorden. Neen dat kunnen wij niet, dat zullen wij ook niet doen. *Non possumus.*

II.

51. De Meiwetten strijden tegen het gronddogma.

Thans is geen betoog meer noodig om te bewijzen dat de Meiwetten in vele punten tegen ons heilig geloof en tegen ons geweten strijden. De verscheidenheid en de onafhankelijkheid der Kerk van den Staat is immers de grondleer, waaraan de Kerk haren oorsprong dankt, daar het anders niet noodig zou geweest zijn haar te stichten. Neemt men de vrijheid der Kerk weg, dan berooft men haar van haar katholiek karakter, van haar hemelsch doel, van hare goddelijke stichting, gelijk wij boven hebben bewezen. Hoe zeer echter de Meiwetten de vrijheid der Kerk verdrukken, hebben wij ook reeds aangetoond. Evenzeer zijn zij ook in strijd met de grondleer der Kerk en hare gansche inrichting.

52. Het beroep en het gerechtshof zijn in tegenspraak met de Kerk.

Met betrekking tot het beroep in kerkelijke zaken op den Staat leert ons de minister van eeredienst zelf: „dat de *Katholieke Kerk verbiedt*, zich tegen tuchtmaatregelen op den Staat te beroepen, op straf,

(van excommunicatie, had hij er kunnen bijvoegen). Beschouwen wij de woorden van Dr. Falk nader: volgens hem wordt dit beroep op den Staat onder straf verboden niet enkel door de Jezuïetenorde of den Paus, maar door de Katholieke Kerk. Zoo was het inderdaad steeds altijd. Nauwelijks was de Keizer van Rome christen geworden, of de synode van Antiochië (343) bepaalde reeds dat dit beroep verboden was, en sinds dien tijd werd dat verbod steeds uitdrukkelijker gegeven. De Kerk kon niet anders handelen, daar dit beroep hare tucht ondermijnt, en een harer grondleeren aantast: dat namelijk de wereldsche overheid geen recht heeft in geestelijke zaken. 1) (Zie boven no. 14—17.)

1) Ook het protestantsch kerkbestuur heeft voor 20 jaren nadrukkelijk er tegen geprotesteerd: dat de pruisische regeering een predikant in zijn ambt herstelde, dien het consistorie van Koningsberg ontslagen had. „Het consistorie (dus zegt de evangelische opperkerkenraad in een verslag van 19 September 1850) heeft in de beslissing des ministers niets anders dan eene daad van staatsgeweld kunnen zien, waarvan het kerkbestuur de *uitwerking* wel niet heeft kunnen verhinderen, maar die ook niet vermocht den grondslag des geloofs te schokken. Het consistorie, dat het hem *toevertrouwd* kerkelijk recht van toezicht niet anders kan uitoefenen dan in het geloof aan de openbaring, heeft derhalve gemeend: niet langer beroepen te zijn, in ambtelijk verkeer te blijven met een geestelijke, die... aan het kerkbestuur gehoorzaamheid heeft geweigerd, en tegen welken het kerkbestuur de gestrengheid der kerkelijke tucht niet kan handhaven, daar zij door een

Oneindig meer echter dan dat beroep op staatsgeweld, is de oprichting van een staatsgerechtshof voor kerkelijke zaken, met de katholieke geloofsleer in strijd. Zij is in strijd met de oprichting van eene rechtbank, die krachtens de Meiwetten bevoegd is de kerkelijke vonnissen, zelfs die der laatste instantie, te vernietigen, en geestelijken uit hunne ambten te ontslaan; eene rechtbank, die zelfs de macht heeft om Bisschoppen en Aartsbisschoppen af te zetten, welke macht volgens de leer der Kerk den Paus alleen toekomt; eene rechtbank, die zich aan geen wet of leer der Kerk heeft te storen, daar reeds haar bestaan en derhalve ieder gebruik van hare macht met de wet en de leer der Kerk in strijd zijn.

58. De Meiwetten strijden tegen de geloofsleer over den Paus.

De Meiwetten weerspreken de *katholieke leer over het pausschap*. „Het recht der Kerk om de tucht te handhaven, zoo wordt daarin gezegd, mag slechts door duitsche overheden worden uitgeoefend,” derhalve niet door den Paus van Rome. Maar is de Paus het opperhoofd der Kerk, zoo komt hem, wat aangaat de tucht, de hoogste macht in de Kerk

daad van *staatsgeweld* is verhinderd geworden.” De opperkerkenraad van Berlijn laat hierop onmiddellijk volgen: „Wij kunnen aan de opvatting van het consistorie slechts bijval schenken.”

toe; eene wet, welke hem die macht ontnemt zet hem af als Paus.

Om dit bewijs te verzwakken, heeft men beweerd dat de Paus die macht aan duitsche Bisschoppen kon overdragen. Daarmede niet tevreden heeft men er bij gevoegd, dat hij die *moest* afstaan met onderwerping aan de Meiwetten, die de vrijheid der Kerk vernietigen; dat hij die steeds, ook in hoogste instantie *moest* afstaan; dat hij die *moest* afstaan voor alle zaken, ook voor de allergewichtigste gevallen, die hem alleen blijven voorbehouden; dat hij die *moest* afstaan *zonder voorbehouding* ook in dien zin, dat hij de gevolmachtigden, niet eens in geval van misbruik hunner volmacht, voor zijne vierschaar mag dagen, of bestraffen; dat hij die *moest* afstaan op bevel eener protestantsche regeering, opdat deze elk gebruik der pauselijke macht voor hare wereldlijke rechtbank kan dagvaarden; dit alles staat in lijnrechte tegenspraak met het katholiek geloof en met de constitutie der katholieke kerk.

Ridder van Schulte zegt in zijn handboek van het katholiek kerkelijk recht (bl. 174, 175): »De mogelijkheid, en met die mogelijkheid de werkelijkheid en het *recht* eener *rechtstreeksche* inmenging liggen steeds in het begrip van *primaatschap* opgesloten.» Wat in het begrip eener zaak ligt opgesloten, behoort tot het wezen dier zaak, bijgevolg behoort het recht van den Paus om zich *rechtstreeks* in

te mengen tot het wezen van het primaatschap. Paragraaf 1 echter, al wordt die nog zoo gunstig uitgelegd, straft ten allerminste de *rechtstreeksche* inmenging des Pausen, die § is derhalve tegen het wezen van het pausschap gericht.

Het vaticaanse concilie heeft overigens nog duidelijker en uitdrukkelijker het dogma der Kerk voorgesteld, dat de Paus het recht heeft in de uitoefening van deze zijne bediening, vrij gemeenschap te houden met de herders en de geloovigen der geheele Kerk; dat zijn uitspraak door niemand kan herroepen worden; dat deze macht van den Paus onmiddellijk en boven alle andere verheven is en zich uitstrekt over alle herders en geloovigen. „Indien iemand derhalve zegt, dus verklaart de vaticaanse kerkvergadering, dat de Roomsche Opperherder slechts heeft het ambt van toezicht en leiding, niet echter de volle en opperste rechtsmacht over de algemeene Kerk, niet slechts in zaken welke tot het geloof en de zeden, maar ook in die, welke behooren tot de tucht en het bestier der over de geheele wereld verspreide Kerk, of dat hij enkel de voornaamste aandeelen, maar niet de geheele volheid van die hoogste macht heeft; of dat deze zijne macht niet is gewoon en onmiddellijk, hetzij over alle kerken in 't algemeen en in het bijzonder, hetzij over alle herders in het algemeen en in het bijzonder, hij zij anathema.” Met dit leerstuk van

het vaticaanſch concilie kan genoemd § 1 in geenerlei wijze worden overeengebracht.

54. De Paus te Berlijn.

De gansche ſtrekking echter der Meiwetten verſpreidt over bedoelde paragrafen nog een helderder licht. De Paus heeft de hoogſte macht om de kerkelijke tucht te handhaven. Waar wordt echter volgens de Meiwetten die hoogſte macht gevonden? Te Rome of te Berlijn? Klaarblijkelijk te Berlijn, waar de Meiwetten een hoogſte rechtbank voor de kerkelijke zaken hebben gevestigd. Van de pauselijke uitspraken kan men zich op dit gerechtshof niet beroepen, en van deze rechtbank kan men op geen andere beroep doen.

De Paus kan niet eens een kapelaan ſuspendeeren, het Berlijnsch gerechtshof daarentegen kan Bisschoppen en Aartsbisschoppen, Primaten en apostolische Legaten afzetten 1); dat is eene macht zoo groot dat de Katholieken die enkel aan den Paus toekennen, welke die niet dan in buitengewone gevallen gebruikt.

Die Meiwetten maken van den Paus een aan handen en voeten verlamde, die voor de tucht niets door zich zelve doen kan, maar de zorg daarvoor aan anderen moet overlaten; het Berlijnsche ge-

1) De Aartsbisschop van Posen is steeds Primate, en die van Keulen apostolisch Legaat.

rechtshof daarentegen heeft de geheele staatsmacht ter zijner beschikking, om de door hem gevelde vonnissen te doen uitvoeren.

Waar ergens is derhalve volgens de Meiwetten de hoogste macht der Kerk om de tucht te handhaven? waar is het pausschap? Klaarblijkelijk niet te Rome maar te Berlijn. Maar is dat zoo, dan is het onmogelijk § 1 met de tegenwoordige pruisische grondwet te rijmen, want zonder Roomschen Paus is eene Roomsch-katholieke Kerk niet denkbaar. Paragraaf 1 is bijgevolg tegen den Roomschen Paus gericht, en bestrijdt derhalve de Roomsch-katholieke Kerk, die uitdrukkelijk in de grondwet is erkend.

55. De Meiwetten kwetsen de geloofsleer over de macht der Bisschoppen.

De Meiwetten miskennen de katholieke geloofsleer over de macht der Bisschoppen in vele punten, en zetten de geheele, van Christus zelven geordende constitutie der Kerk het onderste boven.

De algemeene kerkvergadering van Trente bepaalt: „Wie beweert, dat de door het gezag van den Roomschen Paus erkende Bisschoppen geen wettige en ware Bisschoppen, maar een menscheelijke uitvinding zijn, die zij anathema.” De Meiwetten daarentegen bepalen, dat de Bisschoppen die door het koninklijk gerechtshof zijn afgezet, ophouden wettige Bisschoppen te zijn, al zoude de

Paus ze in het vervolg ook duizendmaal als Bisschoppen erkennen.

De jansenistisch-jozefistische synode van Pistoja had beslist, dat de suspensies, die zonder vorm van proces werden opgelegd (*ex informata conscientia*) nul en van geen waarde zijn, evenwel verwerpen de Meiwetten deze suspensies; de dogmatische Bul echter: „*Auctorem fidei*,” eene door de geheele Kerk erkende beslissing *ex cathedra*, veroordeelt het gezegde dier synode als: „valsch, verderfelijk, het concilie van Trente beschimpend;” en verwerpt als ketterij de stelling: „dat de macht om de Kerk te bedienen en te besturen, van de gemeente der geloovigen tot den herder zou komen.”

56. Vernietigen de constitutie der Kerk.

Volgens de katholieke geloofsleer is derhalve de constitutie der Kerk door Christus zelven aldus geordend: Christus droeg zijne macht om de Kerk te besturen op aan Petrus, als opperhoofd der algemeene Kerk, en aan de apostelen, en verder aan hunne wettige opvolgers, den Paus namelijk en de Bisschoppen, tot aan het einde der tijden. Op die wijze is de Paus het middelpunt en de bron der geestelijke regeeringsmacht voor de gansche Kerk, de Bisschoppen echter zijn het voor hunne diocesen.

Daarom kan niemand een wettig Bisschop zijn of hij moet door den Paus erkend en met hem in

gemeenschap zijn, gelijk ook niemand wettig zielzorger kan wezen, tenzij hij of van den Paus of van den wettigen Bisschop gezonden zij en met hen in gemeenschap leve.

Geestelijken, van de kerkelijke overheid gescheiden, zijn *met hunne aanhangers* eerder even zoo vele scheurmakers, en daar zij de eenheid der Kerk verscheuren, heeft de Kerk de zwaarste geestelijke straf tegen hen uitgesproken, den banvloek namelijk, die op bijzondere wijze den Paus is voorbehouden. Tegen deze van God zelven geordende eenheid zijn steeds alle vijandelijke aanvallen gestuit; de Meiwetten herhalen nog eens den aanslag en willen die eenheid vernietigen. Zij geven aan gemeenten, die geen Meiwettigen priester hebben, het recht een zielzorger te kiezen, en de verkozene moet als wettige zielzorger doorgaan, ofschoon de Paus of de Bisschop hem niet erkent, ja zelfs al zouden zij hem als ingedrongene of als scheurmaker excommuniceren.

De Meiwetten daarentegen verwerpen de Bisschoppen zoodra zij door het koninklijk gerechtshof zijn afgezet, al zijn zij overigens op kanonieke wijze aangesteld; en zoodra de Staat weigert de aanstelling van pastoors of assistenten goed te keuren, wordt hunne betrekking als vacant beschouwd, al zijn zij ook door den Bisschop benoemd.

De wet van 20 Mei 1874 verbiedt zelfs aan de

priesters dier diocesen, waarvan de Bisschop afgezet is, aan dien Bisschop, die toch de eenige is, welken de Kerk erkent, de noodige volmacht en zending te vragen; daardoor wordt de constitutie der Kerk vernietigd; *het zijn immers niet de van Christus aangestelde overheden der Kerk, die de macht geven, maar die macht hangt af van de verkiezing en den wil der leeken*, en tot het getal dier leeken behooren niet slechts de Katholieken maar ook de niet-katholieken; even gelijk de kamermeerderheid, welke die wet aan de Kerk wil opdringen, voor verreweg het grootste gedeelte, uit protestanten en ongelooovigen bestaat.

Doet zich nu het geval voor dat de patroon eener katholieke kerk, gelijk het meermalen geschiedt, protestant is, dan hangt de benoeming van een katholieken priester uitsluitend af van een protestant, en van den protestantschen opperpresident, die ze bekrachtigt.

Tien mannen zijn volgens de wet voldoende om een katholieken zielzorger te kiezen; van de tien mannen wordt niets meer gevorderd, dan dat zij een katholiek doopbewijs laten zien; of zij hun geloof bewaard en een godsdienstig leven leiden, daarmede bemoeit de staat zich niet. Het zou ook inderdaad belachelijk wezen onderzoek naar het geloof te doen bij eene verkiezing, die met het katholiek geloof in strijd is. Bij gevolg kunnen tien mannen, die

reeds lang het ware geloof verloochend hebben en nooit in de kerk verschijnen, een katholieken priester tegen den wil van den Paus en van den Bisschop aanstellen, als de gemeente zich daartegen maar niet verzet.

57. De verkiezingen door de gemeenten.

Men kan niet loochenen, dat de Kerk aan leeken, niet slechts aan de regeering en aan den patroon, maar ook, ofschoon uiterst zelden, aan gemeenten een grooten invloed vergund heeft op de verkiezing van hem, aan wien een kerkelijk ambt moet worden opgedragen. Maar daarbij moet men niet uit het oog verliezen dat: 1° dit recht steeds afhankelijk was van de vrije toestemming der Kerk, en niet bij eene staatswet werd geschonken; 2° in dat geval de Kerk zich steeds het recht voorbehoudt om onwaardige candidaten te weigeren; 3° dat wel de persoon kan gekozen worden, maar nooit een leek de geestelijke macht, die noodig is om dat kerkelijk ambt te vervullen, aan den verkozene overdragen kan; zulks moet de geestelijke overheid zelve doen.

De Meiwetten kanten tegen alle deze drie punten. Niet de Kerk immers, maar de Staat geeft, tegen den wil der Kerk het recht om te kiezen, verworpt hierbij ieder bedenking der Kerk tegen den verkozene, en stelt eindelijk den verkozene

bepaald aan, zoodat de kerkelijke betrekking bezet wordt zonder dat de geestelijke overheid de noodige macht verleent. Gelijk boven bewezen is wordt daardoor de kerkelijke tucht vernietigd.

58. De Meiwetten ondermijnen het Rijk.

De Meiwet verandert derhalve de van God gegeven constitutie der Kerk, zij weigert de onderwerping aan de van God aangestelde overheden, en lost de van God ingevoerde eenheid der Kerk op in radikale onafhankelijke gemeenten. En in weerwil van dat alles dringt de Staat, als hij maar ergens de tien noodige kiezers kan vinden, op de verkiezing van een priester aan, ofschoon die verkiezing tegen alle wetten der Kerk strijdt. Kan men echter verwachten dat zulk een uitnoodiging om aan de vernietiging der kerkelijke tucht mede te werken, de achting voor de staatsinstellingen, voor de staatsoverheden, en voor de staatswetten zal bevorderen? Dat zal ze waarlijk evenmin als de bestraffing van Bisschoppen en priesters, welke het volk als belijders en martelaren beschouwt, evenmin ook als het verbod om godsdienstoefeningen te houden, waaraan het volk als aan iets heiligs gehecht is, daartoe bijdragen. Maar het gevolg daarvan zal wezen, dat de tweespalt, welke de tegenstrijdigheid der wetten met het katholiek geloof in het Duitsche Rijk heeft gebracht, nog zal verergerd worden, tot groot nadeel van ons vaderland. Wij echter kunnen dien toestand

niet doen veranderen, evenmin als wij onze van God geopenbaarde geloofsleer, waarmede die wetten in tegenspraak zijn, veranderen kunnen. Wij hebben aan de versterking van den inwendigen vrede niet de minste schuld. Nog vóór de wetten werden afgekondigd hebben onze Bisschoppen openlijk verklaard, dat ze in tegenspraak waren met het katholiek geloof en geweten, en bijgevolg niet konden onderhouden worden; de gansche geestelijkheid en de overgrootste meerderheid van het katholiek volk hebben zich openlijk bij de verklaring van hunne Bisschoppen aangesloten.

Als echter het gansche volk met zijne Bisschoppen en priesters de verklaring geeft: Dat is mijn geloof, dat is mijne overtuiging, die ik niet kan prijs geven; als het volk deze verklaring aflegt, nadat het kort te voren in verschrikkelijke oorlogen goed en bloed voor het vaderland heeft gegeven, dan moet men deze godsdienstige overtuiging eerbiedigen en geen wetten maken, die daarmede in strijd zijn, of anders moet men de noodzakelijke nadeelige gevolgen op zijn eigen rekening nemen.

Dat de Meiwetten met het katholiek geloof in tegenspraak zijn, heeft meer dan een tegenstander toegegeven, maar zij beweren dat de Staat voor geen gemoedsbezwaren moet stilstaan. Hierop zullen wij onzen onvergetelijken voorvechter von Mallinckrodt laten antwoorden:

„Wanneer men met eene godsdienstige maatschappij te doen heeft, die van zeer ouden datum is, die hare verwaarborgde rechten had in die nu tot Pruisen behorende gewesten, langen tijd voor Pruisen's kroon er aan dacht, deze landen te verkrijgen; wanneer er spraak van gewesten, aan welke het woord der dynastie, het woord des Staats verpand is, dat hun godsdienst zal geëerbiedigd, en hun volle vrijheid zal geschonken worden, om te bestaan gelijk zij naar hunne dogmatieke grondslagen te bestaan het recht hebben; en zegt men dan: de Staat is niet verplicht met de nieuwe wetgeving voor de dogmatieke bepalingen te blijven stilstaan; dan miskent men de verhoudingen, gelijk ze rechtens bestaan; dan ben ik van meening, dat de Staat, die dan niet blijft staan, de trouw verbreekt, die hij beloofd heeft. Een Staat, die aldus met trouw en billijke plichten omspringt, bouwt waarlijk niet op de vaste grondslagen van den Staat en van het rijk, maar die ondermijnt juist de hechtste grondslagen, waarop de staten rusten: de grondslag des rechts en der gerechtigheid.”

Heer van Mallinckrodt sloot zijne redevoering met de volgende woorden aan de liberale afgevaardigden: „De commissie erkent, dat de Bisschoppen krachtens de geloofsleer der Katholieken onafzetbaar zijn: hoe kunt gij u dan aanmatigen, hen af te zetten en daarbij te zeggen, dat gij het katholiek

geweten niet kwetst? Denkt daarover na, mijne Heeren, en maakt het met u zelve uit, hoe gij u voor de toekomst zult rechtvaardigen, van een zoo onafzienbaar onheil over het vaderland te brengen. Geloofst gij, dat wij voor uwe protestantsche opvatting, waarover gij den mantel van den Staat hebt geworpen, zullen zwichten, dan dwaalt gij deerlijk. Gij kunt ons onder de voeten vertrappen, gij kunt ons vernietigen, maar *die* vrijheid bewaren wij ons: dat wij aan onze overtuiging nooit ontrouw worden."

59. Brengen het geweten in de war.

Voor zoo verre zij de van God bepaalde constitutie der Kerk omverwerpen, grijpen de Meiwetten in het gebied des geloofs en des gewetens. Doch op nog andere wijze kwetsen zij het katholiek geweten. De Bisschop immers verleent de jurisdictie voor zijn diocees; van die jurisdictie echter hangt de geldigheid af van twee sacramenten: van de biecht en van het huwelijk, en ook de andere sacramenten kunnen slechts op waardige wijze worden toegediend door een priester, die van den Bisschop daarmede belast is. De Meiwetten echter, voor zooveel van haar afhangt, verscheuren de banden tusschen priester en Bisschop, daar zij den toevallig door den Bisschop niet erkenden priester, na diens verkiezing, als pastoor aanstellen, terwijl zij den door den Bis-

schop erkenden pastoor sperren of zelfs uit het land verbannen.

60. Vooral met betrekking tot de Sacramenten.

In alle parachiën, waarin het concilie van Trente is afgekondigd, zijn volgens de bepalingen dier algemeene kerkvergadering geen huwelijken geldig, tenzij zij gesloten worden in tegenwoordigheid van den pastoor, die door den Bisschop is aangesteld, maar die huwelijken staan gelijk met ongeoorloofde samenlevingen, waarop de groote excommunicatie staat en die de bron zijn van ontelbare zonden.

Terwijl de Meiwetten echter van den eenen kant de huwelijken, welke in „gesperre” gemeenten op die wijze worden voltrokken, zooals de Kerk het voorschrijft, beboeten, stellen zij van de anderen kant, zooveel zij vermogen, geestelijken aan, in wier tegenwoordigheid geen huwelijken, maar enkel concubinaten voltrokken worden.

Hetzelfde moet gezegd worden met betrekking tot den biechtstoel. De algemeene kerkvergadering van Trente leert: indien „iemand zegt, dat de sacramentele absolutie des priesters geen rechterlijke akt is, die zij anathema.” Hieruit maakt hetzelfde concilie de gevolgtrekking: „Wijl de natuur van een gerecht vordert, dat het vonnis over onderdanen worde uitgesproken, daarom heerschte steeds in de Kerk Gods de overtuiging (en het concilie

verzekert dat die overtuiging een stellige waarheid is) dat de absolutie nul en van geene waarde is, welke de priester geeft aan iemand, over wien hij noch een gewoone, noch een gedelegeerde jurisdictie heeft." Dit laatste echter is het geval bij een Meiwettigen, van den Bisschop niet erkenden pastoor. Want zijne verkiezing geeft hem geen jurisdictie, en al mocht hij die vroeger hebben gehad, zoo gaat ze door zijne afscheuring verloren. Gelijk derhalve alle voor zulk een pastoor voltrokken huwelijken naar katholiek geloof slechts concubinaten zijn, zoo verkrijgt men ook door de absolutie, welke die priester gegeven heeft geen vergiffenis der zonden, maar integendeel wordt er die eene nog bijgevoegd van het sacrament heiligschendig te ontvangen. Ook de toediening der overige sacramenten door zulk een priester is een afschuwelijke zonde. Maar is dan ook eene grootere verwarring der gewetens mogelijk? Hoe zouden derhalve de Katholieken eerder ophouden tegenstand te bieden, vooraleer de Meiwetten zijn opgeheven! Neen, dat kunnen wij niet, dat zullen wij niet doen: non possumus.

De Bisschoppen hebben natuurlijk nog zwaarder verplichtingen. Zij hebben gezworen en meer dan eens gezworen, dat zij het geloof en de wetten der Kerk getrouw zullen onderhouden. Onderwierpen zij zich derhalve aan de Meiwetten, dan maakten zij zich aan meined schuldig.

61. Gedwongen toestand. Waartoe?

De minister van eeredienst weet zeer goed, gelijk uit de toelichting van de Meiwetten duidelijk blijkt: dat „volgens de grondbeginselen van het kerkelijk recht der Katholieken” elke benoeming tot eene kerkelijke betrekking, of van de geestelijke overheid moet uitgaan, of wel van haar goedgekeurd moet worden. In weerwil daarvan sprak hij in de kamer de hoop uit: „dat wanneer de ware godsdienstige behoefte zoo machtig zou worden, dat daarin noodzakelijk moet worden voorzien, de gemeente zoo ver zal komen, dat zij om daarin te voorzien niet meer aan gebruikelijke vormen zal houden, maar zal meenen, dat de bevrediging daarvan de hoofdzaak is, niet echter de uitwendige vorm, waarin zij tot nu toe verleend is;” „dat namelijk, gelijk tot nu toe door een geestelijke, dien de Bisschop had benoemd of goedgekeurd, in de religieuze behoefte werd voorzien, thans bij de gemeente de bevoegdheid zal in aanmerking komen, om zich *zelve* een geestelijke te kiezen of dien van den patroon aan te nemen.”

Anders gezegd: de minister hoopt dat de staat van gebrek, dien de Meiwetten in de gesperde gemeenten zullen voortbrengen, het katholieke volk er toe zal brengen, om tegen den wil der Kerk schismatieke priesters aan te nemen, die de Bisschop noch gezonden, noch goedgekeurd

heeft. De „*Norddeutsche Allg. Ztg.*” had reeds vroeger met rozenkleuren de hoop geschilderd, die zij hieraan heeft vastgeknoopt. Daarin las men in Augustus 1873: „in gevolge van de ongehoorzaamheid der Bisschoppen, en van het krachtig optreden der regeering zullen binnen weinige jaren vele katholieke gemeenten zonder priester wezen. Het volk moet priesters hebben en zal die ten laatste aan Bisschop Reinkens vragen, en deze zal *met goedkeuring des Staats mannen zenden, die met zijn geest bezielde*, in den bestaanden wijnberg der duitse kerk naar zijn zin arbeiden en zwoegen, in een woord *hervormen*. En als dan ten laatste, na langen, moeielijken arbeid, alle godsdienstige dweepers, alle vaderlandslooze en aan het vaderland vijandige *aanhangers van Rome* verdrongen en door duitse priesters vervangen zijn, dan zullen onze kinderen en kleinkinderen aan hunne evangelische broeders de hand reiken op broederbond, op duitse kerk verheven boven geloofsleer, dwang en vormen, dan zullen zij het wijze bestuur der Voorziening erkennen en in stille aanbidding loven en prijzen.”

Ziedaar dan de laatste verwachtingen, welke de heeren van de *Norddeutsche Allg. Ztg.* aan dien staat van gebrek vastknoopen. Het volk zal, dus denken zij, door dien ongehoorden staat van gebrek tot afval van het katholieke geloof worden gebracht.

Maar met Gods genade zal dat niet geschieden; wij Katholieken zullen vasthouden aan ons geloof, dat is ons vast voornemen. Liever zullen wij sterven dan ons geloof te verzaken! Daarom vernieuwen wij den eed dien de geloofsbelijdenis van Trente voorschrijft: „Dit heilig katholiek geloof, buiten hetwelk niemand kan zalig worden, zullen wij tot den laatsten adem van ons leven geheel en onvervalscht bestendig houden en bekennen; zoo helpe ons God en deze heilige Evangelieën Gods.” Willen wij zalig worden, dan kunnen wij niet anders. *Non possumus!*

62. De Kerk zal overwinnen en de afgescheidenen in haren schoot opnemen.

Drukkende dagen gaan wij te gemoet, maar daarom zullen wij den moed niet verliezen. God heeft zijn Kerk kruis en vervolging, maar niet minder de zegepraal in het einde, voorspeld. Waarom zouden wij dan den moed laten zinken nu er geschiedt, wat er voorspeld is? Geen kruis, geen christen! *Per crucem ad lucem!* Door het kruis tot de overwinning. Van den eenen kant staat wel is waar de sterkste militaire macht, van den anderen kant echter staat de sterkste geestelijke macht; waarop de strijd tusschen beide zal uitloopen valt niet te betwijfelen. De staat kan straffen, gevangen zetten, verbannen, opknoopen, maar met zulke middelen kan men de

geestelijke macht der kerk niet overwinnen. Wat kunnen zijne beulen en gevangenissen, zijne kanonnen en achterladers, zijne vestingen en panterschepen tegen godsdienst en geweten? Die zijn niet in staat de overtuiging uit het hart van één enkelen te scheuren.

In Duitschland worden de Katholieken bij miljoenen geteld, daarom zal de zedelijke macht der Kerk ten laatste overwinnen. Daarvan zijn wij nu reeds getuigen; wat immers heeft men met al die middelen uitgevoerd? Men heeft de Jezuïten en de met hen verwanten verdreven; maar nu toont het gansche katholieke volk, dat het met denzelfden geest bezielde is: het houdt namelijk onverwrikbaar vast aan den heiligen Vader, aan de Kerk, aan het katholiek geloof. Vroeger werd er gezegd: als men den „broodkorf” der Bisschoppen maar wat hooger hangt, dan moeten zij wel toegeven. Maar alle geldboeten en „sperrren” der inkomsten hebben niets gebaat. Daarop heeft men de proef genomen met de gevangenissen. Wederom te vergeefs. De geestelijken lieten zich sperrren, beboeten, opsluiten, verbannen; maar bij dat alles is niet een enkele, zegge niet een enkele, in de gevangenis toegevend geworden. Met Bisschoppen en geestelijken staat het volk. Duizenden en duizenden hebben openlijk verklaard dat zij hun onverwrikbaar getrouw zullen blijven. En het is er zoo verre van

af, dat onheilen deze trouw doen wankelen, dat ze thans nog sterker is dan in den beginne. En wij, die zulke overwinningen in den strijd hebben behaald, wij zouden de wapenen neerleggen? Neen dat kunnen, dat zullen wij niet doen. *Non possumus.*

God heeft groote plannen voor met hem, dien hij door groot lijden beproeft. De hemelsche wijngaardenier snijdt zijn wijnstok, opdat hij vrucht drage. (Jo. 15, 2) De groote catastroof, zoo riep onlangs een Engelsch staatsman uit, is missehien veel korter bij, dan men denkt. Komt ze met het schrikbewind der sociale revoltie, dan zijn er mannen noodig, die den moed hebben om voor de machthebbenden van dat oogenblik niet terug te deinzen; mannen namelijk, die tijdens de overheersching der commune, niet gelijk de vrijmetselaars van Parijs met de communisten gemeene zaak maken, maar mannen veeleer, die gelijk de priesters en religieuzen dier stad, des noods voor hunne overtuiging weten te sterven. Tot deze catastroof bereidt God ons voor door de beproeving, waaraan Hij ons thans onderwerpt.

De veertien millioen duitsche Katholieken, welke thans gelijk één man samen staan, en tegenover ieder geweld dat hun geweten en hunne overtuiging wordt aangedaan, het: *non possumus, wij kunnen niet*, gelijk een vaste rots stellen, zij zijn het, die Duitschland dan zullen redden, en aan hen zullen zich de mannen van alle partijen en godsdiensten

aansluiten. Dan zal het bedrog der schandelijkste lasteringen, welke vijanden en kwade dagbladen tegen onze liefde voor het vaderland en onze recht-schapenheid verspreiden, als rook verdwijnen, en dan zal de hoop vervuld worden, welke Dr. Windhorst in welsprekende woorden in den rijksdag te kennen gaf: „Nadat het tegenwoordige martelaarschap der Kerk zal voltrokken zijn, dan zal vrede heerschen en dan zullen velen van hen, die ons thans vijandig zijn, zeggen: „Een geloof, dat uitwerkt, dat Bisschoppen zonder morren naar de gevangenis gaan, dat priesters zonder tal zich gerust laten opsluiten, dat de gemeenten alle kwellingen geduldig verdragen, zulk een geloof kan niet valsch en ijdel wezen; en daarvan moet de gansche wereld overtuigd worden, en om die overtuiging te geven, daartoe is de strijd noodzakelijk, daarom laat de Voorziening dien toe.”

Dat is ons vast vertrouwen. En mochten wij ook de vervulling daarvan niet beleven, onze plicht roept op gebiedenden toon: wij kunnen niet toegeven. Wij zullen onzen plicht, ons geweten, ons geloof niet verraden. *Non possumus.*
